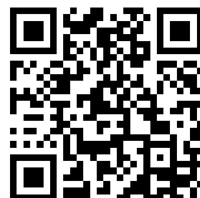
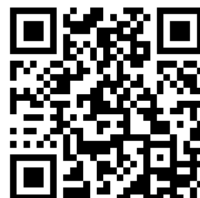

ΕΠΙΝΙΚΙΟΝ

Rhythmo Teutonico

LVDOVICO REGI

acclamatum,

Cum Nortmannos

an. DCCCLXXXIII.

viciſſet.

Ex Codice MS. Monaſterii Elnonenſis ſive S. Amandi in Belgio,

per

DOMNVM JOHANNEM MABILLON,

Presbyterum ac Monachum Ordinis S. Benedicti è Congregatione S. Mauri

deſcriptum,

Interpretatione Latinâ & commentatione historica illustravit

JO. SCHILTER.

ARGENTORATI,

Sumptibus JOH. REINHOLDI DULSSECKERI.

ANNO M DC XCVI.

R. P.

DOMNO JO. MABILLON

S. P. D.

JO. SCHIETER.

TRiennium est, aut quod excurrit, Vir celeberime, quod è Galliis redux Dom. d'Eyben, Consiliatius nunc Ducis Luneburgensis, inter alias Galliarum gratias, etiam à Tua humanitate se obtinuisse prædicavit insigne monumentum antiquitatis Teutonicæ, descriptum Rhythmum de Ludovico R. Ludovici filio: id quod avidè ipse arripui, descripsi unà cum subjecto interpretamento summario latino, & hactenus per horas succisivas, inter alias varii generis tum hujus studii, tum forenses occupationes consideravi, donec nuper tandem nescio quo animi instinctu, seriò id aggressus, & verborum interpretationem curatiùs inquisivi, & historiam Francicam contuli; ubi cum aliquantum dissentire ab dicto interpretamento cogerer, commentationes conjeci in chartam, & Schmidio meo apud Vos ea de re

 scri-

ſcripſi, qui cum ſemel atque iterum ſignificarit, Vobis haud ingratam fore mearum rerum communicationem, nolui eam differre, imprimis cum non ſim certus, num ego vel is à quo copiam ſumſi, accuratè per omnia deſcripſerimus: unde neceſſe ratus ſum, ut Vobis, Vir Clariſſime, ante omnia ſub cenſuram mitteretur, ut cum Originali, ſi fortè ad manus, vel ſaltem cum Veſtra deſcriptione adhuc ſemel conferretur, & ſi non grave fuerit, de αὐθεντίᾳ MS^ti aliquid peculiare moneretur. Neque enim diffiteor, me putare, pauca quædam vitio ſcripta eſſe, quæ ſuo loco notavi, & in quibus reviſio quid additura eſt. Suſpicio quoque & Dn. Obrechto & mihi ſuborta de genuitate primæ ſtrophæ, tum quod vocabula paulò recentiora videantur quàm in ſequentibus, quæ vetuſtius ſeculum redolent, tum etiam ob ſcripturam nominis *Hludovicus* variantem. Sed & alia vocabula cum adſpiratione ſcribuntur hîc, ut *ihm*, *ſehr*, &c. quæ Otfridô, Willeramo & aliis tum ſine ea veniunt. v. 35. etiam mutilatus videtur, ſi ad rhythmum & cantum referatur, quod tum utique conſuetum fuiſſe conſtat, & vel Otfridus in præfatione teſtatur. Genus metri quodammodo ad Glyconicum accedit, ſed liberum tamen & homoeoteleutum, ut Otfridi, & Willerami, coæva carmina: ineſt tamen aliquis numerus poëticus, etſi incertus & vagus. Sed & ſtylus ſtrictior, quàm in proſa cernitur. Obtinui præterito anno operâ Schmidii noſtri à perilluſtri Domino Sparvvenfeldio Barone Suecico, Sæmundi Poëtæ Suecici vetuſtiſſimi carmina MSS. in quibus & numerus & ſtylus quoque hujusmodi, ſed ſine rythmo. Atque certè hoc genus carminis ſine homoeoteleuto vetu-

ſtius

ſtius mihi videtur, atque Hebræis quoque & ipſi Jobo uſurpatum. Adjicio quoque antiquum aliquod ſcripturæ genus lapidi inciſæ, ſupra januam templi in Villa Thuringiæ in Comitatu Glichenſi vetuſtiſſimo, quo loco etiam S. Bonifacius ſæpe verſatus; locus is hodie dotalis factus Academiæ Jenenſis. Videor mihi veſtigia quædam de Ludoviciana diviſione regni inibi deprehendiſſe, ſed necdum ſatis mihi facere poſſum: non ſunt literæ ſingulares, aliàs enim alphabetum foret ad centum literas: unde nec inter ſecreta Caroli M. alphabeta referri poterit hæc ſcriptura, de quibus mentionem ex Otfridi Grammaticis fecit Trithemius in Polygraph. lib. ult. p. m. 589. niſi præter alphabeta & alios characteres invenerit Carolus ſiglis ſimiles, quales hîc obſervare videor mihi, atque idem Trithemius in repetita editione MS. quam Lambecius l. 2. Bibl. c. 5. p. 463. laudat, ait: Otfridum & alios quosdam characteres interſeruiſſe, quibus Carolum in arcanis uſum fuiſſe idem dixerit. Sed quàm malè actum cum antiquitate noſtræ gentis, quod nec Caroli nec Otfridi inſtitutiones Grammaticæ, in tanta chartæ vilitate & inventa arte Typographica, poſteris ſervatæ. Anne quæſo in Veſtri S. Ordinis Archivis, quibus ille πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων, illa fragmenta Caroli & Otfridi, itemque Keronis integra translatio Regularum Veſtrarum, reperitur. quàm malè meruit de republ. literaria & lingua imprimis Alemannica Goldaſtus, qui maluit iſtud tale quale Gloſſarium conficere quàm integrum textum imprimi facere. Tu verò Vir perreverende & Clariſſime vale & cenſuram adhibe rigoroſam, quæ balſamum erit capiti meo. Dab. Argentorati, 9. Mart. M DC XCII.

R. P.

Domno Jo. Mabillon

Viro Clar.

S. P. D.

Jo. Schilter.

NOn dubito Vos meas unà cum interpretatione Rhythmi Ludoviciani per Dn. Smidium nuper accepisse, ex quo limam Vestram atque censuram lubens præstolor. Interea quum exhibitor harum, ex Scholis nostris egressus, doctrinâ, studio antiquitatis, & modestiâ se omnibus commendans, Cos. Wenkeri filius, ad Vos excurrens, à me commendatitias peteret, nefas duxi eas ad TE cumprimis denegare: præsertim quum insuper hoc argumentum superiori commentatiunculæ adjiciendum ratus, nimirum an ex idiomate linguæ conficiatur, non intelligi ibi Regem Franciæ Occidentalis, sed Orientalis; si enim Regi Fr. Occid. carmen hoc fuisset decantatum oblatumve, non in ista lingua Francica Orientali, sed in lingua Provinciali sive Franciæ Occidentalis jam tum propria fuisset confectum, quippe quæ jam tum vigebat non tantum in Aula Regia, sed etiam in communi, uti vel ex formulis fœderis & juramenti inter Ludovicum I. Regem Franciæ Orientalis & Carolum fratrem R. Fr. Occid. pat[illegible] tum Reges tum subditos diversis linguis usos. Sed de hoc judices. Vale & fave. Dab. raptim XIV. Cal. Maj. M DC XCII.

Clariss-

Clarissime & Eruditissime Domine,

PVdet me quod tam diu responsum distulerim ad id quod de rythmo Germanico jam pridem sciscitatus es. In causa fuit, non certe incuria mea, sed indiligentia eorum, quibus curam consulendi autographi commiseram. Id vero rejiciunt in confusionem librorum suorum, qui in acervum congesti sunt, ob violatum ex nupero terræ motu fornicem suæ Bibliothecæ. Revolvit tandem codices omnes, uti asserit, Bibliothecæ custos, nec invenit quod quærebamus. Litteras ejus rei indices ostendi Dño Smithe aliisque amicis tuis qui in hac urbe versantur, eas ad te missurus, si tanti esset, ad liberandam fidem meam. Rem iterum commendavi uni ex nostris, qui ante paucos dies Insulas profectus est: Si quid proficiet, faciam te quam primùm certiorem. Ceterùm gratias Tibi Clarissimo Domine, ago quàm maximas, tum ob præclara benevolentiæ tuæ testimonia, quibus me non semel honorasti, tum ob transmissos ad me libellos tuos, in quibus eruditionem tuam ea qua par est reverentiâ suspicio. Vtinam medius ille paries, qui nos religionis intervallo separat, dejectus esset ut in unum Christi corpus coalescere mus! Faxit DEus ut tandem aliquando votum hac de re meum succedat. De litteratis nostris non est quod ad te scribam, cum habeas in hac urbe adolescentes gnavos & benè morigeratos, qui te de omnibus moneant. Tantum vale & studiis nostris favere perge. Lutetiæ Paris. Idib. Julii 1693.

Clarissime Domine, Tui studiosissimus

Fr. Joh. Mabillon. M. B.

a Tournay, le 9. Mars, 1693.

Mon Reverend Pere,

EStant allé ces jours passez à St. Amand, j'y ay executé les ordres dont il Vous a plus m' honorer. Le Bibliothecaire me dit, qu'une voute de la Bibliotheque qui estoit tombée lors du dernier tremblement de terre, & qui n'estoit point encore tout à fait reparée, l'avoit mis dans vn grand desordre, que cependant il feroit ses diligences pour trouver le manuscrit auquel se devoit faire la collation que Vous souhaitez. Depuis il m'a renuoié Votre copie sans collation, me mandant qui il n'avoit pu trouver le Manuscrit. je ne vous renuoie pas cette copie, dans le dessein de prier ledit Bibliothecaire de faire de nouvelles recherches & de satisfaire s'il se peut à vos souhaits. Si cependant vous trouvez bon de la retirer, obligez moy de me le faire sçavoir & au surplus d'estre bien persuadé qu'on ne peut estre avec plus d'estime & de veneration que je suis

Mon Reverend Pere,

Vostre tres-humble & tres-obeissant serviteur

D. R. De Los.

Einen

I + CTD + LTD LD ✠ ALIALIRO +

DIGBR + VI + DC ◇ D ◇ I

TODEW Φ C + TEM O

TCLC + VK + EB + EA + DUEV ♣ +

ECDDEW TC + TEYLTCY

D + V YT T ER + 6 Y G CLH

OR + CVER + Z T ◇ 6 CY LEV

S + ◇ ST R E C T C + V ◇ O P ♣

ELY PCEYTC ◇ D K ◇ ◇ R

CVR + YAI + ED E M B ◇ ♣ +

ALL E + D) V P Y T D C + E

W Y CLYCL ⊕ D S + V GD E +

Y Y T P ⊕ G C ◇ E R C D + L W E

+ ◇ T T V C L I ⊕ I L L A I + D I C A P

RHYTHMVS ANTIQVVS
LVDOVICO
REGI FRANCORVM
VICTORI NORTMANNORVM
acclamatus.

Einen kuning vveiz ich,
heisset herr Ludvvig,
der gerne Gott dienet,
vveil er ihms lohnet.

Kind vvart er vatterlos,
dess vvarth ihme sehr boss.
Holoda'nan Truhtin,
Magaczogo vvarth her sin.

Gab her ihme Dugidi,
Fronisc githigini,
Stuel hier in Vrankon.
so bruche her es lango.

Das gedeild er thanne
sar mit Karlomanne
Bruder sinemo,
Thia czala vvanniano.

Re-

REgem novi,
vocatur Dominus LVDOVICVS,
Qui lubens DEO ſervit,
quippe qui eum præmiis afficit.

Minorennis orbabatur patre,
id quod ipſi erat valdè noxium.
Suſcepit ipſum DOMINVS,
ductor fiebat ipſius.

Dedit ei Heroës,
Illuſtres comites,
Sedem hîc in Francia.
Sic utatur illis diu!

Hæc diviſit poſtea
cum Carolomanno
Fratre ſuo,
Portionibus fraude absque.

O das vvarth al geendist,
koron vvolda sin God iz,
ob her arbeidi
so lang tholon mahti.

Ließ der heidine mann
obar sie lidan,
Thiot Vrancono
mannon sin diono.

Sume sar verlorane,
vvurden sum erkorane.
Haranscara tholota
ther er misselebeta.

Ther ther thanne thiob vvas,
ind er thanana ginas,
Nam sine vaston
Sidd vvarth her guotman.

Sum vvas luginari,
sum vvas skachari,
sum falloses,
Ind er giburtha sih thes.

Cum

Cum hoc esset omne finitum,
Experiri volebat ipsius DEVS hoc,
An is tribulationes
aliquandiu tolerare posset.

Permisit gentilium militem
super eos duci:
Populum Francorum
militibus eorum servire.

Alii statim defecerunt,
Fuerunt alii tentati, (sollicitati.)
Contumelias patiebatur
quicunque secus viveret.

Is qui tum latrunculus fuerat,
atque hinc (his in turbis) invaluerat,
Occupavit ejus (Regis) castra:
Ex quo factus is nobilis.

Alius erat mendax, (falsarius)
alius erat sicarius,
alius desertor,
Et quilibet extollebat se eo (crimine.)

Kuning vvas ehrvvirrit,
thaz richi al girrit.
vvas ehrbolgan Krist,
leid her thes ingaldiz.

Thoh erbarmed es God,
vvi∫s er alla thia nod,
Hieß herr HLuduvvigan
tharot ∫ar ritan.

Hludvvig kuning min
hilph minan liutin.
Heigun ∫a Nordman
harto biduuungan.

Thanne ∫prach Hluduuig,
Herro ∫o duon ih,
dot nj rette mir iz,
al thas thu gibiudist.

Tho nam her Godes urlub,
huob her gundfanon uf,
Reit her thara in Vrankon,
ingegan Nortmannon.

At

Rex erat attonitus.
Regnum totum perplexum.
Erat iratus CHRISTVS,
permisit hanc tyrannidem,

At misertus est DEVS,
cognoverat omnem hanc calamitatem.
Jussit Dominum HLudovicum
eò illicò proficisci.

HLudovice, Rex mi,
juva meum populum,
Eum Nortmanni
durè presserunt.

Tunc dixit Ludovicus:
DOMINE, sic faciam,
Mors ne prohibeat mihi hoc,
omne quod Tu mandas.

Tunc cepit a Deo veniam,
Sustulit vexillum classicum,
Expeditionem fecit in Franciam
adversus Nortmannos.

Gode

Gode thancodun
theſin beidodun.
Quad: Hin al fromin,
ſo lango beiden uuir thin.

Thanno ſprach luto
Hludvvig der guoto:
,Troſtet hiu geſellion,
, mine notſtallon,

, Hera ſanta mih God,
, doh mir ſelbo genod,
,Ob hiu rat thuti,
, thaz, ih hier gefurti.

, Mih ſelbon ni ſparoti,
, unz, ih hiu ginerrti.
, Nu vuil ih thas mir uolgon
, alle Godes holdon.

, Giſkerit iſt thiu hieruuiſt
, ſo lango ſo uuil Kriſt.
, Uuil her unſa bina uuarth,
, thero habet giuuabt.

DEO

Deo gratias agens,
hunc exſpectans.
Dixit: Agedum Domine,
tam diu exſpectamus Te.

Poſtea elocutus clarè
Ludovicus ille illuſtris:
Bono eſtote animo, Commilitones,
Conſtabularii mei.

Huc miſit me Devs,
qui & mihi ipſe gratioſus ſit!
Ut vos conſilium detis,
ut ego exercitum educam

Mihi ipſi non parcam,
donec ego vos liberem.
Nunc volo ut me ſequantur
omnes Dei fideles.

Data eſt hæc vita
tam diu quàm vult Chriſtus.
Quia is noſtra oſſa ſervat,
eorum habet cuſtodiam.

,*So uuer ſo hier in ellian*
,*giduat Godes uuillian,*
,*quimit he giſund us,*
,*ih gilonon imos.*

,*Bilibit her thorinne,*
,*Sinemo kunnie.*
Tho nam her skild indi ſper,
ellianlicho reit her.

Uuold her uuarer rahchon
ſina uuidarſahchon,
Tho ni uuas iz buro lango
fand her thia Northmannon.

,*GODE LOB. ſageta.*
Her ſiht thes her gereda.
Ther Kunig reit kuono.
ſang lioth frano.

Joh alle ſaman ſungun
Kyrieleiſon.
Sang uuas geſungen.
Uuig uuas bigunnen.

Qui-

Quicunque hîc in alacritate
facit Dei voluntatem,
egreditur is integer (ex prælio)
ego præmio afficiam ipsum.

Siquis morietur hîc (in prælio)
ejus familiæ (dabo.
Tunc arripuit ſcutum & lanceam,
feſtinanter equitans.

Volebat is verè vindictam ſumere
de ſuis adverſariis.
Tunc nec erat intervallum longum,
Inveniebat Nortmannos.

Deo ſit laus! dicebat,
Videns id quod deſiderabat.
Rex currit audacter (niam)
Præcinit canticum publicum (Lita-

Atque omnes conjunctim cantabant
Kyrie eleiſon.
Canticum erat decantatum:
Prælium cœptum.

Bluot skein in uuangon
Spilodun der Vrankon.
Thar raht thegeno gelih,
Ni thein ſo ſo Hluduuig.

Snel indi kuoni,
thas uuas imo gekunni.
Suman thuruch ſluog her,
Suman thuruch ſtach her.

Her skancta cehanton
ſinan fianton
bitteres lides.
ſo uuehin hio thes libes.

Gilobet ſi thiu Godes kraft,
Hludvvig uuarth ſighaft.
Sag allin Heiligon thanc.
Sin vvarth ther Sigikamf.

Odar abur HLudvvig
Kuning uuas ſalig.
Garo ſo ſer hio uuas
Svvar ſo ſes turft uuas.
Gihalde inan, Truhtin,
bi ſinan ergrehtin.

San-

Sanguis apparuit in genis
exultantium Francorum.
Hîc vindictam ſumſit miles pariter,
nemo ſic ùt Ludovicus.

Alacer & audax,
Hoc erat ipſi congenitum.
Alium percuſſit.
alium perfodit.
Propinavit ſubinde
ſuis hoſtibus
amarum potum.
Sic ceſſerunt hîc de vitâ.

Benedicta ſit Dei virtus!
Ludovicus factus victor.
Dic omnibus ſanctis gratias.
Ipſius facta victorioſa pugna.

At verò Ludovicus
Rex fuit felix.
Promtus utì hìc fuit,
Gravis quantum opus erat.
Serva ipſum, Domine,
in ſua Majeſtate!

COMMENTATIO.

§. I.

Mos Gentium res gestas carminibus complecti.

Mnibus gentibus, imprimis quoque Teutonicis & Celticis semper in usu fuit, rerum gestarum memorias carminibus celebrare & posteris relinquere. Quem morem ex Oriente Celtas transportasse, Gomeri quippe posteros, probabile est. Idem enim Orientalibus populis in usu. Celebre est Epinikion Mosaicum ex extincto Pharaone, *Exod. XV.* Antiquius illo idem Moses *Numer. XXI.* 27. refert ex Annalibus Amorhæorum, quum Sehon, Rex Amorhæorum contra Regem Moab victoriâ potitus fuisset; ait: *Idcirco dicitur in proverbio.* i. e. carmine vulgari, Epinikio:

Venite in Hesebon:
ædificetur & construatur civitas Sehon.
Ignis egressus est de Hesebon,
Flamma de oppido Sehon:
Et devoravit Ar Moabitarum & habitatores excelsorum Arnon:
Væ tibi Moab,
periisti popule Chamos.
Dedit filios suos in fugam:
Et filias in captivitatem Regi Amorrhaorum, Sehon.
Iugum eorum disperiit ab Hesebon usq; Dibon.
Lassi pervenerunt in Nophe & usq; Medaba.

Celtarum quoque.

§. II. Teutones quod attinet, nota sunt Corn. Taciti *de Mor. Germ. c.* 3. & Cluverii congesta *Lib. I. Germ. Antiq. c. LI.* Jornandes *de reb. Getic. c. V. Gothorum studium fuit primum, inter alias gentes vicinas ar-*

cus

cus intendere nervis, — *Ante quod etiam cantu Majorum facta modulationibus citharisque canebant, Ethespamara, Hanala, Fridigerni, Widicula, & aliorum, quorum in hac gente magna opinio est, quales vix Heroas fuisse, miranda jactat antiquitas.* Atque ista vetusta Celtarum carmina in scripturam utique redacta, rectè arguit Kriegsmann. *Conject. de German. Gent. Orig. cap. VI.* H. Conringius quidem *de Antiq. Stat. Helmstad. pag* 2. ait: *Veterum fabularum indubiè magna olim copia, quoniam carmina pro annalibus tum fuerunt.* Et *pag.* 18. paulò vehementius invehit: *Quoniam gentium illarum antiqua omnes narrationes nituntur fide priscorum carminum, fuerintque prater carmina & paucas rupium inscriptiones non alia populorum illorum quondam historica monumenta, idque more communi omnium olim Germanorum, quod ex Tacito notum est, non magis tutò illis credas, quàm Graecorum Latinorumq; Poëtarum fabulis: qua ubivis gentium fuit semper carminum illaudabilis licentia.* Verum enim verò quod pace beatorum Manium dixerim, discrimē magnum arbitror esse inter fabulas Græcorū Latinorumq; Poëtarum, & inter Carmina Bardorum Celticorum, quod in Præfatione ad Otfridi Volumen Evangeliorum deductum: & ad Poëma vetus Germanicum de bello Caroli M. contra Saracenos in Hispania pluribus, DEO volente, exponetur. *Fides carmin.*

§. III. Certè de hujus nostri Epinikii fide dubitatio nulla superest: nisi utri Ludovico Regi, Franciæ Orientalis, an Occidentalis sit assignandum? Dubium aggravat, quod quum Normanni prædatores ad Scaldim stragem passi fuerint post Caroli Calvi tempora, duo Reges vixerint Ludovici, & in Gallia sive Francia Occidentali, & in Germania sive Francia *Ludovici duo tum* *Franciscus Ludovici Balbi fil.*

cia

cia Orientali, ut tum vocata. Atque uterque victoriam contra Normannos obtinuit: Sed & uterque fratres habuit & Carolomannum, cujus hîc fit mentio, & Carolum. Continuator anonymus Bedæ Lib. 2. Hist. Anglic. c. 1. de Carolo Calvo: *cui successit in regno filius ejus Ludovicus. Deinde anno regni sui secundo necdum expleto, idem Ludovicus obiit in Compendio palatio VI. Idus Aprilis Indict. XII. A. D. DCCC LXXIX. Deinde filii ejus Ludovicus & Karlomannus regnum ejus inter se dispertiunt. Prædictus verò Rex Ludovicus in pago Viminaco cum Normannis bellum gerens, triumphum adeptus est, & non multò post obiit, pr. Nonas Aug. A. D. DCCC LXXXIII. Indict. XV.* Annales Fuldenses: *Inde transiens* (Ludovicus II. Germanicus) *omne tempus æstivum in Boiaria moratus est. Nepos verò illius* (Ludov. Gallicus) *cum Nordmannis dimicans, nobiliter triumphavit. Nam novem millia equitum ex eis occidisse perhibetur.* Regino pag. 60. scribit: *A. D. Incarnat. DCCC LXXXIII. Ludovicus frater Carolomanni moritur apud S. Dionysium, ibique honorabiliter tumulatur, quem omnes Galliarum populi nimio planctu lamentati sunt. Fuit enim virtutis maxima, regnumque sibi subditum à paganorum infestatione potenter viriliterque defendit. Inter cætera quæ strenuè gessit, illud præcipuè prælium commendatur, quod adversum Nortmannos in loco qui vocatur SODALCURCH, summis viribus exercuit, in quo certamine, ut ferunt, plusquam octo millia hominum gladio prostravit.*

§. IV. Contra ea ex Aimoini relatione apparet, Ludovicum Galliæ nullum egisse triumphum ex Nortmannis, sed fugam apprehendisse, sic ait: *De quibus non modicam partem occisis, cæterisque fugatis, & ipse Ludovicus unà cum suis retrorsum, nemine hostium perse-*

quen-

quente, fugam arripuit, divino manifestante judicio: quia quod in Nortmannos fuerat actum, non humanâ, sed divina virtute patratum extiterit. Atque sunt, qui ajunt Ludovicum Germanicum regnum etiam Galliæ suscepisse, & tum de Nortmannis triumphasse. Gobelinus Persona Cosmodrom. Aet. VI. c. XLIII. *Ludevvicus Rex filius Lodevvici R. Teutoniæ, ad Gallias se transfert, & ibi honorificè in Regem susceptus est.* Id quod Calvisius non de regno ipso, sed de tutelâ accipit ad Ann. 880. ait: *Ludovicus II. Germaniæ Rex in Galliam profectus, filios Ludovici Balbi in tutelam accipit, indem Martio Normannos ad Scaldam fluvium vicit, quinque millibus occisis, in quo tamen filius Hugo cecidit. Inde pupillis suis Galliam divisit, & Ludovicus quidem natu major Franciam & Neustriam accepit, Carolomannus verò natu minor, Burgundiam & Aquitaniam. Aimoin.* Ego verò nihil tale quidem ex Aimoino colligere potui, sed hoc quidem, quod conspiratio fuerit Goslini Abbatis & complicum contra Ludovici Balbi filios in Gallia, & is concitaverit Ludovicum Germanicum ut in Franciam Occidentalem veniret: quam conspirationem eluserint Galtherus Episcopus Aurelianensis & socii, offerentes Ludovico Germanico partem regni Lotharingici, quâ acceptâ ille in regnum suum abiret, & Galliam seu Franciam Occidentalem Ludovicum Gallicum cum fratre securè possidere consentiret. Ludovicus itaque Germanicus cum suis acceptam habens oblationem, cum dedecore Goslinum & Conradum ac complices rejecit, & acceptâ regni parte sibi oblatâ, rediit ad palatium suum Franconofurt, A. 880. Aimoinus Lib. V. c. XXXIX. & cap. seq. ubi & de altera Goslini conspiratione & *pactis ta-*

Germanic. Ludov. II.

Qu.

Rat. 1. pro Lud. German.

Resp.

men amicitis (nulla tutelarum mentio) cum filiis Ludovici Regis Franciæ Occiduæ & ſecutâ diviſione Regni Franciæ illius, eáque ſine auctoritate Ludovici Germanici, ſed *ſicut Fideles illorum* fratrum *invenerunt*.

2. ratio §. V. Atque movetur & hoc: ſi Regi Galliæ hoc carmen fuiſſet dicatum, non in lingua Teutonica, ſed Provinciali fuiſſet compoſitum, hæc enim tum viguit in aula Franciæ Occiduæ, utì vel ex formulis fœderis & pacti diviſorii inter Ludovicum I. & Carolum Calvum patet. Et confer ſi placet *Morhovium P. 2. de Ling. German. c.* 1. Facit quod habet Jac. Regiovillanus *Chron. Lat. MS. fol.* 67. de Rege Dagoberto jamtum loquens: *Illi* (venatores Regis Novientum ſpoliantes) *ut Gallorum mos eſt, Theutonicam linguam ſubſannantes, cum deriſione eos* (Monachos Teutonicos) *de conſpectu ſuo abegerunt, at illi Eccleſiam ſuam ingreſſi repulſam ſuam Domino & B. Petro commen-*

3. *dabant*. Denique Flandriam, in quâ Scaldis fluvius & hoc prælium patratum ſit, jam tum ſub Carolo Calvo à regno Franciæ Occid. receſſiſſe auctor eſt Mart. Polonus & idem Regiovillanus in Chron. German. c. 2. §. 149.

Reſp. §. VI. At verò linguam Germanicam in Galliis illo ævo haud neglectam fuiſſe, teſtis eſt Servatus Lupus, Abbas Ferrarienſis Epiſt. XCI. quâ ad Marcvvardum Abbatem Prumienſem ſcribit: *Filium Guagonis nepotem meum, veſtrumque propinquum, & cum eo duos alios puerulos nobiles, & quandoque, ſi DEus vult, noſtro monaſterio ſuo ſervitio profuturos, propter GERMANICAE linguæ nanciſcendam ſcientiam veſtræ Sanctitati mittere cupio. qui tres duobus tantum modo pædagogis contenti*

tenti sunt. Quid? quod Rhythmici versus tùm temporis nondum in lingua provinciali sive Francica Romana, sed in Teutonica & Francica genuina extiterint, quâ de re H. Valesius *in Valesian. pag.* 124. ita: *Rhythmici versus sub Willelmo VIII. Duce Aquitaniæ & Comite Pictaviensi, qualium meminit Ordericus ult. cæpere usurpari in vulgaribus carminibus circa annum* 1100. *Inter Poëtas Provinciales vulgò dictos, leguntur carmina Willelmi hujus rhythmica, ad canendum composita, de itinere Hierosolymitano. Alterum amatorium, quod est initium & origo nostræ vulgaris Poëseos, & nostræ etiam linguæ vulgaris, quâ nunc utimur.* Scilicet duplex est lingua Provincialis, vetus & hodierna. Et pag. 194. *Lingua Francica, qua hodie utimur, ex lingua Latina seu Romana corrupta originem habet, ut Italica & Hispanica, admistis compluribus verbis Francicis seu Germanicis, & aliquot etiam Gallicis veterum incolarum. Rustica Romana lingua vocatur in Concilio Turon. III. ann.* 813. *quod Galli, Romani vulgò dicti, eâ uterentur atque etiam plerique Franci Neustrasii, maximè autem Aquitani & Narbonenses. Ejus linguæ rusticæ Rom. primitias habemus & notabile exemplum apud Nithard. Lib.* 3. *in sacramento Ludovici R. Germaniæ, in fœdere illo Ludovici & Caroli Regum, & sacramento populi. Poëtas quidem vulgares, qui Rustica Rom. linguâ sua opera & carmina composuerint, nullos ante annum* 1150. *habemus, ex Falceto: alibi dicit circa annum* 1100. *cæpisse florere. Chartas seu literas Præceptave & diplomata Regum & alia eâ linguâ nulla ferè reperias ac nusquam ante annum* 1220. *à quo tempore plurima extant. Antonius Oiselius tamen chartam profert Ludovici Crassi R. Franc. datam an.* 1122. *linguâ vulgari facilè intelligibili, nisi tamen è latino sermo-*

ne translata etiam post est in Francicam linguam. Et extant leges à Willelmo Normanno Rege Anglorum linguâ nostrâ Anglis lata. Obiit autem is anno 1087. *ita ut ante annos DC. ea lingua Rustica Romana, quæ nostra est, in usu jam fuisse videatur.* conf. p. 220. & T. 1. Histor. Franc. p. 289. ſq. & Notit. Galliæ verb. Francia, p. 203. Ex his apparet & Linguæ Teutonicæ majorem ſplendorem fuiſſe, & uſum quoque in Francia Occidua tum temporis, quàm vulgò putamus. At neque Flandriam receſſiſſe dicunt auctores à regno Caroli Calvi, ſed in dignitatem Comitatus fuiſſe erectam, quum hactenus non à Comite proprio, ſed à Foreſtariis Regis gubernata. Imò verò locus quo hæc victoria obtenta, nondum certus eſt, de quo mox videbimus.

4. §. VII. Planè an dicendum utriusque Ludovici hîc fieri mentionem, primò quidem Ludovici Gallici, & fratris Carolomanni, & quomodo hi Patre ſuo orbati, & diviſio tandem provinciarum facta, atque à Normannis infeſtati fuerint. Deinde verò Ludovici Germanici, auxiliatoris & victoris, divinitus excitati; hinc videtur, quod Poëta noſter priorem conſtituit in Franken, ſede ſuâ, Franciâ Occiduâ: poſteriorem verò ait profectum eſſe in Franciam contra Normannos v. 11. & 55. At is Ludovicus, qui in Francia ſedem ſuam habet, non eſt idem, qui in Franciã ut auxiliator tum venit. Verùm enim verò nec hoc

R'ſp. perſuadet: Francia enim duplici ratione dicitur, primò Francia propria, h. e. antiqua ſedes Francorum Rhenum tranſeuntium, quod Wendelinus ſolidè evicit, de natali ſolo Legis Salicæ. Huic deinde tota Gallia fuit adjecta, atque ſic Francia in Occidentalem

lem & Orientalem atque Austrasiam fuit partita. Rectè itaque dici potest Ludovicus Rex Galliæ in Francia sedem habuisse, & in Franciam propriam contra Normannos expeditionem suscepisse. Propriam dico sive *secundam* vel Minorem ut Wendelinus appellat, in Charta Geographica & *conf. cap. VIII. de Nat Leg. Salic.* Præterquam quod & tota contextus συνάφεια id ostendit, de uno & eodem Ludovico Francico sermonem esse, qui modò diviserat cum Carolomanno regnum paternum.

§. VIII. Atque hoc certius fundamentum arbitror esse, de tempore & loco hujus victoriæ judicandi, Divisionem scilicet regni Galliæ inter fratres. Hanc enim præcessisse ante prælium istud, Poëta ipse aperit v. 13. & 17. Partitio porrò regni facta nondum erat, quum Ludovicus Germanicus Mosam transgressus Lotharingiam acciperet à Ludovico & fratre, quod A. C. 879. factum Regino testatur, quo ipso anno etjam prælium Ludovici Germanici cum Normannis contigit, eodem teste. Igitur non potest hîc Ludovicus Germanicus intelligi. Neque ad Scaldim illud factum, sed ut idem refert, juxta Carbonariam in loco qui vocatur Thimnin, & ubi Ludovici filius naturalis Hugo interfectus. Qui locus Thimnin an idem qui in supplemento Annalium Francorum à Pithæo editorum MS. à P. Lambecio *L. 2. Bibl. Cæsar. p.* 352. exhibito KINNIN vocatur? *Comitatus & beneficia, quæ Rorich Nordmannus, Francorum Regibus fidelis, in Kinnin tenuerat, eidem hosti,* Gotfrido Normanno, *suisque hominibus ad inhabitandum delegavit* Imp. Carolus Crassus. Sed non videtur, quia Gothefridus non tractum ad Carbonariam obtinuit, sed insulam Batuam, & in

ἐπίκρισις, *pro Francia Occid.*

ea ſpeciatim *Chinheym* corruptè *Kinnim*, ut eam exprimit Regino ad A. C. 884. *conf. H. Jun. Batav. pag.* 49. An idem quod *Fort de Schin* appellat Carte de l'Ancien Royaume d'Auſtraſie An. 1642. Pariſiis auſpicio Canterelli Fabri edita? Hodie *Schenkenſchanz*? Sed hæc obiter. Sequuta an. 882. mors hujus Ludovici Germanici, quum Normanni Arduennam percurrentes omnem in circuitu regionē depopulati ſunt, eodem teſte. Interim partitio regni facta, teſte ſupra laudato Aimoino, intervenientibus fidelibus Regni. Anno demum ſequente an. 883. congreſſus Ludovicus Gallicus, ut ſupra vidimus, cum Normannis hactenus victoribus, & ſtragem hanc victorioſam illis intulit, in loco qui vocatus tunc *Sodalcurch*, ut apud Reginonem legitur, quod eſt Teutonicum ſeu Francicum vocabulum, compoſitum ex *Sedal*, ſedes cathedra, & *Kirch*, Eccleſia, quaſi dicas Eccleſia cathedralis ſeu epiſcopalis. Locus is in pago Viminaco ſitus fuit, teſte continuatore Bedæ. Neſcio an idem ſit cum pago *Vimnau*, cujus mentio fit in Caroli M. Præcepto quo varia monaſterii Dionyſiani bona ſub Pippino Rege recuperata, eidem Monaſterio confirmat, exhibente Domn. Mabillon. *Lib. VI. de Re Diplom. L. p.* 498. verba Præcepti ſunt: *Similiter in pago Tellau — ſimiliter in pago Vimnau loca cognominantes Marca, Malcha, Malchis, & Aviſinas, Rodeno &c. ſimiliter in pago Pariſiago Tabernas.* Similis appellatio eſt Sedeleuci apud Ammian. Marcellin. hodie *Saulieu* quatuor horarum itinere ab Auguſtoduno, *St. Baluz. ad Lup. Epiſt. LXXX.* Paulo poſt obiit & hic Ludovicus Gallicus, ut ex eod. Bedæ continuatore jam demonſtratum.

§. IX.

§. IX. His ita constitutis aggredimur interpretationem textus, quem repræsentavimus, sicuti bonâ fide descriptus & à manu Generosi Domini de Eyben, Serenissimo Duci Luneburgensi & Brunovicensi à Consiliis Patroni nostri honoratissimi, mihi communicatus, qui ipse hujus antiquitatis describendæ copiam à Perquam Reverendo, Domn. Jo. MABILLON Parisiis ipsi factam mihi deprædicabat. A quo equidem pro Viri humanitate collationem cum authographo in Monasterio S. Amandi reperto facilè impetrassem, nisi terræmotu superioribus annis ibi bibliotheca Monasterii damnum grave passa fuisset, ut ex literis adjectis patet. *Authent.*

§. X Prima Strophe suspecta alicui videri possit, & nescio quî recentior reliquis, quum nec nomen Regis *Ludvvig* cum adspiratione scribatur, ut in sequentibus; Et certum est, durius pronunciatum fuisse, & scriptum etiam *Chlodoveus* & Chlodovechus, teste *H. Iunio in Batav. c. 9. pag.* 167. adeò ut credi possit, carmen hoc capite truncatum à veteri descriptore & conservatore fuisse repertum, atque vel ab ipso vel à recentiore aliud appositum fuisse. Sed nihil definio: præsertim quum & Otfridus Monachus Weissenburgensis, qui etiam illis temporibus scripsit & volumen Evangeliorum rhythmo Germanico comprehensum Ludovico I. Regi Germanorum dedicavit, itidem absq; adspiratione Ludovici nomen expresserit. *Ludvv.*

v. 4. *Weil er ihms lohnet.*

Quia mercedem ei tribuit.

Alludere Poëta videtur ad id quod dixit Deus ad Abrahamum: *Ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis.* Gen. XV. Et quod Siracides in fine libri: *Operami-*

ramini opus vestrum ante tempus, & dabit vobis mercedem vestram in tempore suo.

§. XI. v. 5. *Kind uuarth er vaterlos.* Vocabulum *Kind* non tantùm infantem, puerum aut adolescentem notat Alemannis, sed & majorennem & quatenus præsertim ad patrem refertur, filium & liberos. Otfrid. L. 4. c. 6, 36.

Kind

Sinemo lieben manne
themo einigen kinde

confer eundem Lib. 3. c. 20, 163. utraque significatio hîc locum suo modo habet. Ludovicus enim Rex Franciæ Occidentalis filius Ludovici Balbi natus ex Ansgarda, adolescens adhuc erat quum patre orbaretur. Annales Fuldenses: *Ludovicus Balbus ingravescente infirmitate filium cognominem bajulationi* (educationi) *Bernhardi Comitis Arvernici specialiter commisit. & sentiens se ab infirmitate liberari non posse, per Odonem Episcopum & Albuinum Comitem, Coronam & Spatham ac reliquum regium apparatum filio suo Ludovico misit: mandans illis qui cum eo erant, ut eum in Regem sacrari ac coronari facerent. Ipse IV. Id. April. die Parasceve obiit.* Audiamus & Reginonem: A. D. I. DCCC LXXVIII. *Ludovicus rex filius Caroli Calvi, qui Balbus appellabatur, eo quod impeditioris & tardioris esset eloquii —— Habuit, cum adhuc juvenilis ætatis flore polleret, quandam puellam nobilem nomine Ansgard, sibi conjugii fœdere copulatam, ex qua duos liberos suscepit elegantis formæ ac ingentis animi virtute præstantes: horum unus Ludovicus, alter Carolomannus vocabatur. Sed quia hanc sine Genitoris conscientia & voluntatis consensu suis amplexibus sociaverat, ab ipso patre ei postmodum interdicta, & interposito jurisjurandi sacramento,* ab

Ludovici ætas.

ab ejus consortio in perpetuum separata. Tradita est autem eidem ab eodem patre Adelheidis in matrimonium; quam gravidam ex se reliquit idem Rex, cum obiret: quæ tempore pariendi expleto, enixa est puerum, cui nomen avi imposuit, eumq; Carolum vocitari fecit. A. D. I. DCCC. LXXIX. BOSO auditâ morte Ludovici, à Provincia egreditur, totamque Burgundiam occupare nititur. Denique nonnullos Episcopos partim minis, partim suasionibus, in societatis fœdera colligit, & Lugdunum ingressus ab Aureliano ejusdem urbis metropolitano, & aliis Pontificibus in Regem super præfatum Burgundiæ regnum inungitur: pro nihilo ducens ADOLESCENTES filios Ludovici, & velut degeneres despiciens, eò quod jussu Caroli eorum genitrix spreta atque repudiata fuerit. Quæ res obtulit illi magis continuum tam odium ac periculorum dispendium, quàm gloriæ & dignitatis emolumentum. Siquidem jam dicti adolescentes Ludovicus & Carolomannus, industriâ ac studio Hugonis abbatis & aliorum Procerum in regnum sublimati, & eundem Bosonem diebus vitæ suæ omni instantia sunt persecuti. Atque ad hunc Bosonem alludere mihi Poëta noster videtur, quando porro canit: *Boso*

Dess uuarth ihm sehr BOS.

Huic Bosoni Carolus Calvus in matrimonium dederat Hirmingardem filiam Ludovici Imp. & Germanichildis reginæ, & Provinciam gubernandam, coronâque in vertice capitis impositâ REGEM appellari jusserat, ut more priscorum Impp. regibus videretur dominari, referente eodem Reginone ad A. C. 877.

§. XII. *Holoda 'nan Druhtin.*

Sic enim lectio constituenda pro *nam thrutin.* Nam *Thruhtin* vel *Druhtin* Celtis, & inde oriundis Francis, *Druhtin*

 Alc-

Alemannis, Belgis, DOMINUM DEUM denotat. Sicut & SueoGothis *Drotten* Dominus DEUS est in Sæmundi carmine Solari & aliàs frequens. Porrò

'nan *'nan* sæpissimè etiàm occurrit apud Otfridum, & est contractum per aphæresin ex *inan*, ipsum, hodie scribitur *ihn*.

holen Verbum *holoda* hodiè efferimus *holte*. *Holon*, *holen* est accersere, suscipere in fidem aut protectionem. Otfrid. ad Ludov. l. R. Germaniæ v. 235.

Niman in iro zungi
Christus lob sungi,
Ioh er ouch iro uuorto
gilobot uuerde harto,
ther sie zimo HOLETA,
zi giloubon sinen ladota.

Nemo in illorum (Francorum) lingua
Christi laudem cantavit.
Atque (ut) is etiam illorum verbis
laudaretur valdè,
Qui illos ad se recepit,
ad fidem suam vocavit.

§. XIII. v. 8. *Magaczoga uuarth her sin.*

Her *Her* non dominum *herrn* significat, sed est Pronomen demonstrativum, ille scilicet DEus. Sic & in Rhythmo de St. Annone scribi solet, & in Poëmate de bello Caroli M. Saracenico, Francis & Saxonibus olim ita pronunciatum. Ille Deus factus hîc dicitur Ludovici *Magaczoga*, educator, tutor, pædagogus, compositum ex *mag* & *ziben*. Mag, *Magus* Gothis & Celtis puerum notavit. Luc. 2, 43. *Gastoth Iaisus sa magus in Iairusalem*: remansit Jesus puer in Jerusalem. *Magad*, Alemannis puella. Glossæ veteres Alamannicæ: *Magezogo, pædagogus*. De Pædagogis Palatinis, Pædago-

dagogianis & Pagiis *Iac. Gothofr. ad L. 5. C Th. de divin. offic.* Du Fresne *in Glossar. voc. Pædag. & Pag.* Transfert Poëta noster Palatinum Pædagogium ad auspicium & ductum divinum, quo institutus ac defensus Ludovicus noster contra adversarios Bosonem & Normannos fuit. Non plenè hæc assecutus fuit auctor summæ hujus carminis in Cod. MS. adjectæ, quæ sic se habet: *Ludovicum Ludovici filium, rege patre præmaturè orbatum, sub educationem vel potius Procerum dominium venisse, qui è regis dominis, regni tyranni effecti deploratissima quæque intulere patriæ aut inferri tam impunè tulerunt, ut quantò quis nequior tanto æquior haberetur, malorùm verò pessimum caput erat inundatio & prævalescentia Nortmannorum, donec Ludovicus pubes inspiratione divinâ suscitatus ex regni reliquiis sanis adhuc & integris lecto exercitu, iisque contra progressus eos ingenti conflictu ipse omnium strenuissimus pugil debellavit, tum ad reliqua emendanda conversus omnia bene fecit.* Primò enim non *Herr*, dominus, ut dixi, sed *her*, i. e. ille scilicet, Deus, legendum. Deinde *Magazoga* non ad Proceres regni, & in numero multitudinis accipi potest, sed de DEO protectore & Tutano. Damna autem insequentia non ad Bernhardi Comitis & aliorum Procerum administrationem regni referri debent, sed de irruptionibus Nortmannorum intelligenda, ut ex sequentibus opidò patescit.

§. XIV. v. 9. *Gab her ihme Dugidi.*

De DEO hæc porrò sunt intelligenda, qui novo Regi dedisse dicitur DUGIDI, h. e. Heroës, Virtuosos Proceres. Willeramus *in Cantic. Canticor. pag. 34.* ait: *ther manlichero dugethe ist*, i. qui virilis virtutis est: à *Dugidi*

 Ver-

Verbo *douhen*, *dogen*, *tügen*, valere, præpollere. *Dohti* i. boni, *die tüchtigen*. Otfrid. 3: 20, 135.

The úbele ioh thie dóhtun
Sih gieinon thar ni móhtun.
Pravi atque boni
ſeſe unire non poterant.

Loquitur autem de ſchiſmate inter Phariſæos orto, de quo Joh. IX. 6.

§. XV. *Fronisk Githigini.*

Githigini clientes *Githigini* eſt famulitium, ſatellitium regium Priſcis denotat. Otfrid. 1: 15, 77. de Chriſti adſcenſione:

Mit imo iſt ſin Githigini,
Ioh Engilo menigi.
Cum ipſo eſt ejus Satellitium
& Angelorum multitudo.

Et c. XX. fi. *Tho goz er bunſih ſinas bluat*
thaz Kuning ander ni duat.
Nu folget imo thuruh thaz
Githigini ſo manegaz.
Fudit pro nobis ſanginem ſuum,
quod Rex alius non facit.
Itaque ſequitur Ipſum propterea
famulitium tam varium.

Oritur à Verbo *thigen* i. ambire, inſervire, clientem agere. Otfrid. 1: 17, 44.

Ginado ſino thigitin.
Gratiam ejus ambiremus.

Et v. 124. *Huldi ſino thigitun.*
Gratiam ejus ambibant.

Idem 1: 4, 34. *Sinero éregrehti*
uuarun thiggenti.
Suæ (Divinæ) Majeſtati
erant inſervientes.

§. XVI.

§. XVI. FRONISC. Fron, Vron, publicum significat. Jus Argentoratense vetus: *Der Bischoff sol niemanne das Vron ambaht beuelhen. ern si denne des gesindes sines Gotzhus.* Quod Latinus textus effert: *Nulli autem Episcopus officium publicum committere debet, nisi qui sit de familia Ecclesiæ suæ.* Atque sicut Jure Romanorum res quædam publicæ etiam SANCTÆ dicuntur, ut Mœnia ac Portæ: ita etiam Majoribus *Vron*, Fron pro sancto usurpari placuit. Ita Otfridus 2:11,114. *Giscrip frono*, scriptura sacra. IV. 2,35. *fuazi frono*, sanctos pedes Salvatoris. Lib. 1:5,66. *Zi boton frono*, ad sanctum Angelum, Gabrielem. Porrò a *Fron*, ortum *Fronisc*, illustris, generosus. Otfrid. IV: 4, 42. *fronisgeru eru*, illustriori honore. Idem 2: 8, 88. & 188. *fronisgan uuin*, vinum generosum. Itaque *Fronisc githigini* est Comitatus illustris, Procerum & Vasallorum Regni à DEO datus, invito etiam Bosone. *Vron, Fronisc.*

§. XVII. Præter favorem Procerum regni, etiam sedem regiam à DEO Ludovico datam, ait Poëta, eamque in Francia: *Stul hier in Vrankon.* Francia est terra Francorum: sed cum illi non una in terra substiterint, distinguitur Francia in Veterem & Novam. Vetus dicitur trans Rhenum ab ipso usque ad Albim & Oceanum, ubi sedes regia *Duisburgum* vulgò creditur, ad Rhenum situm, Castrumque Deusonis vocatum. De qua *H. Iunius in Batavia c. 9. pag.* 126. 156. 171. 173. Wendelin. *Natal. LL. Salic. cap. XII.* Nova Francia est Cisrhenana, quam Franci transrhenani Romanis eripuerunt, & primò quidem occupato Belgio, Faramundo & postea Clodione Rege constituto, *Dispargi* hodie *Dieſt*, sedem Regiam constituerunt in pago Hasbaniensi. *Chifflet. Vind. Hisp. pag.* 222. Wendelin. *d. l. cap. XIV.* Postea circa ann. DVIII. *Vrankon Francia* *Vetus* *Nova*

Chlodovæus Rex ab Anastasio Imp. COS. declaratus, Turonis egressus Parisius venit, ubi Cathedram regni constituit, teste *Gregor. Turon. L. 2. cap. XXXII.* Atque sic tandem tota Gallia sub imperium Francorum redactum, donec & ipsum Romanum Imperium Occidentale eidem sub Carolo M. adjectum. Defuncto ipso & filio Ludovico, divisio inter nepotes facta, & tota Francia in Orientalem & Occidentalem divisa, exclusa scilicet non tantum Italia, sed & Burgundia & Lotharingia, quæ postea dici cœpit, atque cum ipsa Vrbe Roma ad primogenitum Ludovici Imp. ut Successorem in Imperio Rom. pertinuit. Francia porrò Orientalis ad Ludovicum Regem Germaniæ pervenit, Occidentalis verò ad natu minimum fratrem, Carolum Calvum. Hoc loco Francia non omnis, sed Occidua sine dubio intelligenda, & cathedra Regia Parisius.

§. XVIII. v. 12. *So brucche her ex lango.* Votum hoc est à Poëta adjectum pro Regis longævitate & regni felicitate. Kero: *Pruhhe, si pruhhanti, utatur.* Gloss. vet. *pruchi uuesan, prodesse.* Willeramus in Cantic. Canticor. *Thus her thes uuindemodes muoze gebruchan, ut sibi liceat vindemiâ frui.* Quanquam voto suo Poëta haud mactus fuit, quum Ludovicus illo ipso anno victorioso obierit: divisione regni tamen ante victoriam factâ, ut supra §. VIII. visum, eâque inter ipsum Ludovicum & Carolomannum, excluso Carolo fratre unilaterali, ex Regina tamen nato, quippe qui infantiam tunc nondum egressus fuerat. Expressurus Poëta partitionis hujus æqualitatem & fraternam æquitatem, ait:

Zala *Thia czala uuanni uno.*

Czala vel *zala* non tantùm numerum, sed & partes quon-

quondam significavit. Otfrid. ad Ludovic. R. Germ. v. 133. *Selbar rihi sina zal*

rihtit sćanno so ser scal.

Ipse regni sui portionem

regit quàm fieri debet optimè.

Sic in veteri Registro: *Zvuo zale eins seils des grossen Zehendes zu Lachen.* i. duas partes unius selionis de decima majori Lachanensi. Liber Salicus Monasterii Wissenburgensis: *Item super alio campo quinq; quartalia partes.* h. e. fünff vierzal. vulgò *viersal.* Sic *Zvvozal*, significat duas tertias Jus Argent. *tit. de Viduis. cap. Ist das zvvei.* Ibi: *Vnd sollen des Mannes erben die Zvvozal nemen, und der frauwen erben das dritteil.* Hinc hodiecnum frequens ad Rhenum vocabulum *Marzal*, rata portio; itemque *Erbezal*, pars hereditaria. *Wanni ano*, quasi dicas, fraude absque: aliàs & sine tali figura dicitur *ane wuan, ane generde*, treulich, bonâ fide, sine dolo malo. *Wan*, falsum, dolum notat. Otfr. II: 2, 37.

Zvvozal

Marzal

Wan

Théist al giuuis, nales uuan,

théiz durub inan ist gidan,

thaz uuaz nu uuorolt scauuta,

thaz sinan irkanta.

Hoc omnino certum, neutiquam falsum,

quod per Ipsum est factum,

Hoc quicquid nunc orbis conspicit,

ut Ipsum agnoscerent.

Idem L. 4. c. 10, 20. de institutione SS. Eucharistiæ:

Ir ezet, quad er, ana uuan

Lichamon minan.

Manducatis, ajebat, absque fraude

corpus meum.

§. XIX.

v. 17. §. XIX. Hæc ſtropha non unum amanuenſium vitium fovere videtur: emendanda tamen quantum citra opem MSti fieri poteſt. Atque ſuſpecta tamen manet prima vocula *O* pro quum, *als*. *Gendiſt* vel *gendiz*, contractum eſt ex *geendit iſt*, confectum, finitum eſt. *Koron vvolda ſin God is*. i. Deus ejus hoc volebat experiri, tentare, probare. *Chorunga*, tentatio: Oratio Dominica Alamannorum veterum: *Vnde in chorunga nit leitiſt du unſih*. item: *Vnd leite uns in decheine bechorunge*. item: *Enti ni unſih firleiti in Khorunga*. i. e. Ne nos inducas in tentationem. Porrò *Arbeidi* diſcrimina, periculaque denotat. Kero: *Arbeiti*, *tribulatio*. At *ſolang* vox nihili eſt: legendum videtur; *So lang*, i. e. quàm diu, quouſque, *vvie lang*. *Tholon* hodie thulden pronunciamus, tolerare. Willeramus in Cant. Cant.

Her niet tholan ne uuela.

Ipſe tolerare nihil vult.

Kero: *Doleen*, *fardoleen*, *ſuſtinere*. *Kedoleet uueſan*, *pati*. *Dolungono*, *paſſionibus*. Gloſſæ Lipſii: *Tholon*, *patiuntur*. *Tholindon*, *patientibus*. Et infra v. 27.

v. 22. §. XX. *Lidan*, *lithan*, duci, ire, venire, tranſire. Belgis *lyde*, via, tranſitus. *Lyden* tranſire. Nobis hodie *leiten*, ducere. Kero: *Kalid*, *diſcede*. *Kelidit*, *diſcedit*. Gothis: *Galeithan hindar marein*, ire trans fretum, *Matth. VIII.* 18. Hinc Γαλάται, *Galaite* ſeſe appellarunt Celtæ trans alpes egreſſi ad Padum conſidentes, atque in Græciam ac Aſiam ſeſe profundentes, h. e. Emiſſorum, emigrantium coloniam. *Mannon ſin*, ita legendum videtur pro *Mannon ſun*. quanquam & hæc promiſcuè ſcripta reperi.

§. XXI.

§. XXI. *Heidine man*, gentiles homines, barbaros, denotant Nortmannos, à fide Christiana adhuc alienos. De his Glaber Rodulphus L. 1. Histor. c. V. *Normanni nomen inde sumsere, quoniam raptûs amore primitus egressi ex Aquilonaribus partibus audacter Occidentalem petiere plagam. Siquidem lingua illorum propria NORT aquilo dicitur, MINT* (manne) *quoque populus appellatur. Inde verò Normanni quasi Aquilonaris populus denominatur*, & quæ sequuntur plura de eorum progressibus in Occidentali plaga. Fragmentum historiæ Aquitanicæ ex pervetusta scheda à Frehero editum: *Eo tempore infinita multitudo Normannorum ex Dannemarcha & Trescha regione cum classe innumera mare transeuntes, armis confidentes, & multitudine feroci hostium appulerunt portum Aquitanicum.* Aimoinus Lib. 2. c. 2. *Dani, gens inquietissima conscensis quamplurimis navibus, fines regni Theodorici Regis ingressi depopulantur* &c. Albertus Stadensis de XI. bellis Caroli M. ait: *Vltimum contra Normannos, qui Dani vocantur, primò piraticam exercentes, deinde majori classe littora Galliæ & Germaniæ vastantes bellum susceptum est*, &c. Qui etsi à Carolo in ordinem redacti, non cessarunt tamen post illius excessum, successores in utraque Francia inquietare, usque ad hunc Ludovicum & ultra. Idem Glaber Rudolfus Lib. 1. c. V. *Et licet post hac plures insulas ac provincias mari contiguas, iidem scilicet Normanni depopulaverint, in partes tamen Francorum Regum fortè regendas non deinceps nisi ab eisdem Regibus evocati, conscenderunt. Quia etiam paulò post vicissim scilicet Franci, necnon & Burgundionum plerique cum prædictis Normannis catholicæ fidei jam effectis cultoribus, pacificè vinxere connubia, atque unius Regis*

Normanni qui

F regnum

regnum pari consensu decrevere dici & esse: Indeque orti Duces excellentissimi, Guillermus videlicet, atque post ipsum quique denominati, paterno seu avito jure Richardi. Illorum quippe Ducaminis principatum fuit metropolis civitas ROTOMAGUM. Et quæ plura ibi sequuntur de Ducatu Normanniæ inde suscitato. conf. & Th. Cragium, *Lib. Feudor. pag.* 30.

Stat. corruptus

§. XXII. Describit porrò autor Carminis statum corruptum Franciæ occasione Nortmannicæ servitutis atque Tyrannidis. Nec ipsi tantùm Normanni piraticam exercentes, præcipuas urbes ac provincias vastabant, sed etiam de Francis ipsis, ut solet in ejusmodi turbis contingere, multi vel ex desperatione vel ex malitia ad hostem deficiebant, cum ipso colludentes, variisque criminibus noxii. De his ait: *Sume sar verlorane*, i. alii Francorum statim defecerunt ad hostem, latrociniis suis securitatem quærentes. De quibus jam tum sub Carolo Calvo Servat. Lupus Abbas Ferrariensis Epistolâ CIV. conquestus: *In regno Caroli Regis nostri novis excertis rebus, impunè latrocinia committuntur, & nihil securiùs atque constantiùs quàm rapinarum violentia frequentatur. Talis igitur est commeantium quærenda societas, quorum numero atque virtute improborum factio evitetur, aut si necesse fuerit, repelletur.* Hæc improborum factio est illorum perditorum, *verlorane*, quos noster vocat, qui mox alios plures in suas partes trahere tentarunt, atque sollicitare: unde sequitur,

uurdun sum erkorane,
fuerunt alii attentati.

Koron

Koron enim ùt ante visum, tentare, attentare, sollicitare ac seducere significat. Unde composita, *bikoron, gikoron, erkoron.*

§. XXIII.

§. XXXIII. At ita follicitati si cum improbis non voluissent facere, variis contumeliis fuisse affectos, ait:

Haranscara tholota Haranskara
ther er missi lebeta.
Contumeliam patiebatur
quicunque ab ipsis seorsim secusque viveret.

HARANSCARA vox composita ex *Har*, crinis, & *Skerin*, abscindere, radere: Itaque significat primò tonsuram capillorum, & consequenter speciem pœnæ ignominiosæ & servilis. Et denique latiùs pro omni vexatione, quæ scurris solet fieri. Kero: *Skerin, Scerne, Skernesskeru, scurrilitas.* Glossæ Lipsii: *Scerni, subsannatio. Scern, illusio.* Quâ voce hodieque vulgus nostrum in ea notione utitur. Pœnæ illa species in Legibus nostris etiam vocatur *Har abslahen.* itemque *Haut und Haar abslahen*, i. e. tonsum fustigare. Quod etiam *scheren und villen* vocatur. Leges priscæ Argentoratenses: *Svver da vurschuldet. das man scheren und villen sol. das sol der Stokvverter tun.* i. Siquis dampnationem pellis & pili acceperit, hanc pœnam cypparius infliget. De hac pœna Kapitulare I. Caroli M. an. 809. *Si servus* (forbannitum susceperit) *centum viginti ictus accipiat, & insuper dimidium caput ejus tondeatur.* Luitprandus Rex Longobardorum Lib. I. Tit. XXV. c. 63. de pœna furti: *Si talis persona fuerit, ut non habeat, unde ipsum componere debeat, judex debet eum dare in manibus illius, cui furtum fecerit, & ipse de eo faciat, quod voluerit: & si postea ipse iterum in furto tentus fuerit, DECALVET eum, & CÆDAT per disciplinam, sicut decet furem. & ponat*

 in

in eo signum in frontem & in facie. Pax publica Alsatiæ an. 1051. Hagenoæ sancita sub Henrico III. Imp. *Siquis sicli unius aut duorum pretii furtum aut prædam fecerit, CORIUM cum CAPILLIS perdat.*

§. XXIV. Ipsa hæc vox Haranscara reperitur etiam in rescripto Henrici IV. Imper. ad Episcopum Bambergensem an. 1056. ubi intercedit pro milite, ut huic *illam HARANSCARAM cum vadimonio, quam vobis jurejur. promisit, dimittatis.* Quam quidem scripturam perperam factam putavit Du Fresne in Glossar. h. v. sed arbitror vocem hanc Teutonicam scriptores Teutonicos rectiùs scripsisse, quàm aliarum nationum scriptores. Unde potius crediderim in Capitularibus linguâ provinciali aut Latinâ perperam scribi *Harmiscara*, *Armiscara*, *Harmscara*, *Aruscara*, & *Harniscara*, quæ postrema lectio punctum tantùm transponit, *Harinscara* quod ipsum est nostrum *Haranscara.* Perperam etiam legitur apud Reginon. L. 1. de Eccl. Discipl. c. 241. fi. *Nos decernamus, utrum nobis placeat, ut illum bannum persolvant, aut aliam harinscaram sustineant,* i. pœnam. Ex quo loco videtur collegisse Sirmondus, hac voce denotari pœnam *arbitriam*, quod & Hildebrandus secutus. Lindebrogius notat vulgarem lectionem esse, *Ariscadam.* Aliud autem est *Ariscada*, compositum ex *Ari* honor, ehre, & *scada* damnum, mulcta, schaden. Quod rectè Spelmannus interpretatus *pœnam infamiæ*, pœnam ignominiosam, quod nostrates vocant *einen spott*, quod noceat honori & famæ. Amerpachius defensurus lectionem *Armiscara*, interpretatur quasi forcipem brachii, quæ interpretatio planè ridicula. At carmen hoc nostrum & genuinam scriptionem monstrat, &

Ariscada

signi-

ſignificationem quoque primævâ laxiorem, de quovis ignominiarum & contumeliarum genere.

§. XXV. *Ther ther thanne thiob uuas.* Pergit in eodem argumento corrupti ſtatus publici. *Thiob*, hodie Dieb vocamus, h. e. furem, ſed veteribus furem improbiorem etiam ſignificavit, h. e. latronem, latrunculum, raptorem. Otfrid. L. 2. c. XI, 47. quod mercantes Domum DEI ſpeluncam latronum fecerint, ita reddit: *Thiob latro*

Nu duent iz man ginuage
Zi ſcabero luage.
Zi thiobo anauuelti.
Nunc feciſtis eam abunde
Sicariorum ſpeluncam,
Latronum latibulum.

Hîc imprimis ad latrocinia, quæ tum ut ex Lupo ante oſtendimus, impunè fiebant, reflectit Poëta, quanquam etiam generatim homines nequam, & præſertim proditores patriæ complectitur. Id enim innuit, hujus farinæ homines, vaſallos aut præfectos relicto Domino ſuo, commodum privatum publico prætuliſſe, caſtra quæ tenuerunt, hoſtibus Normannis prodidiſſe, ac viciſſim emolumenta ſua cepiſſe, auctosque fuiſſe. Quales homines jamtum tempore Caroli Calvi extiterunt. Nomenoius Dux Britonum, Ludovico Imp. & Carolo filio adhæſerat, ſed regnum affectans in Brittannia auctore Lamberto Comite Nannetenſi, Andegavis & vicina eis circumquaque loca pervaſerat, Epiſcopos legitimos expulerat, fures & latrones introduxerat, qua de re legenda S. Lupi epiſtola LXXXIV. eodem tempore quo Normanni in-

ter Burdegalam & Santones eruptionem fecerant, *idem Lup. Epist. XXXI.* & ibi St. Baluz.

§. XXVI. Itaque & seculares & ecclesiastici pariter istis turbis Normannicis fures & latrones notantur: atque ex rapinis suis ac sceleribus magnas cepisse vires, & evasisse GOUDMANS. Gothis: *Godakunds*, nobilis, εὐγενής. Levoldus de Northof in Chron. Comit. de Marka an. 1262. pag. 389. *Capti sunt usque ad numerum XXC. bonorum hominum vel circiter militarium.* Ubi H. Meibomius observat, *Gudemans* Majoribus nostris nominatos equestris ordinis homines, εὐάνδρους. Hoc loco præpotentem denotat, sed in deteriorem sensum: in quo Otfrid. 1: 19, 36. *Goteuuuto* de Herode utitur,

Goudman

Thar uuas ther sun guato,
unz starb ther Goteuuuto.

Isthic (in Aegypto) erat filius illustris,
usque dum moreretur Tyrannus.

Fragment. MS. de bello Saracenico in Hispania Caroli M. v. 2372. vocat *gote Knechte*, strenuos milites:

Ther site vvas under gûten Knehten
Sie kunden vvole nehten.

Mos hic erat inter strenuos milites,
poterant bene pugnare.

Conf. si lubet C. Barth. in Britton. V. Philippid. v. 220.

§. XXVII. v. 35. *Sum fallosts.* Compositum ex *Fal*, fala, fallun, felonia, defectus, abfall, desertio, deceptio, insidiæ: *& Los.* Otfrid. ad Ludov. R. v. 60.

Ioh bimide io zala
thero fianto fala.

Evi-

Evitet pericula,
hostium insidias.

Inde vulgare dicterium adhuc reliquum, *einen uf der fale ertappen*, deprehendere quem improbum, veteratorem. Et *falisch*, falsch, falsus. Itemque *Falle*, decipula. *Confer. Glossar. Du Fresne v. Fallire & Fallum.* *LOS*, *Loses*, dolus, fraus. Glossæ Lipsii: *Losen*, *dolosum.* *Losin*, *doloso*, *Losanga*, *dolos*. Freheri glossæ Belgicæ: *Fraudulentus*, *loes. dolus*, *Losheit. dolosè*, *losleke.* Itaque *Falloses* sunt veteratores, defraudatores dolosi, proditores.

§. XXVIII. v. 36. *Ind er giburtha sih thes.* hodie: *sich des uberheben*, *erheben.* Nam *Büren* est contingere, oriri, provenire, se tollere. Willeramus in Cant. Cant. pag. 65. *Burit sih*, attollit se. Et pag. 9. *uuanan sih thas leyth geburede*, unde hæc acerbitas provenerit. Glossæ veteres: *ufburrenti*, *attollens.* Vide *infra v.* 87.

§. XXIX. v. 37. *Kuning uuas eruuirrit.* Descripto statu populi, describitur etiam aulæ regiæ status. *Eruuirren* est auferre, *entfüren.* Kero: *Si eruuirrit*, *auferatur.* *Erfirtero*, *auferenti.* Speciatim de animi perturbatione & quasi amotione. Glossæ Lipsii:

Inferron sal, *obstupefacies.*

Otfrid. 1: 2, 63. de malitia Satanæ:

Irfirrit uuerde balo sin.
Tollatur (obstupescat) malitia ejus.

Rex itaque perplexus & perturbatus hîc dicitur.
v 38. *Das Richi al girrit.* i. e. *geirret*: Totum Regnum consternatum fuit. Otfrid. IV. 15, 40.

Bin ouh lib inti uuar,
Bithiu ni girrat ir thar.

Ego

Ego sum vita & veritas,
Propterea non aberratis hîc (in me)

Et lib. 3: 26, 81.

So sint se alle girrit,
thes uuiges gimerrit.
Sic sunt illi omnes perplexi
prælio illigati.

Sic hodieque dicimus de perplexo & consternato, *Er ist ganz irre vvorden.*

§. XXX. v. 39. *Was ehrbolgan Krist.* Achilles Gassarus in Dictionariolo Otfrido à Flacio præfixo: *Irbalg, verbarg. Irbolgono, verberge, verhalte* i. e. *se abscondere.* Intendit Achilles ille sine dubio locum Otfridi IV. 33, 1.

Sunna irbalg sih thrato,
Sulichero dato.
Sol abscondit se penitus
tali facinore.

Sed rectius transfertur, Sol indignatus vehementer tali facinori. Nam *irbalgan* est irasci, & ex indignatione consequenter adspectu non dignari. Idem Otfridus in Cantic. Esaiæ cap. XII. *Ih lobon dih Trohtin, uuanda du mir irbolgon uuare in demo ahtesale.* i. confitebor tibi Domine, quoniam iratus mihi eras in hac calamitate. Idem Evangel. L. V. 8, 116.

Freuuida zi libe
Ni sit irbolgan uuibe.
Lætificati ad vitam
ne sitis irati mulieri. (Evæ)

Abulges-dag, dies iræ, idem V. 19, 46. Et vulgus Argentoratense *balgen* usurpat pro irasci, *erzürnen.* Dicitur igitur hîc Salvator abscondisse faciem suam præ

ira,

ira, & permisisse tyrannidem Normannorum in pœnam. In quam sententiam & Regino Chron. ann. 887. ait: *Sed conatus ejus* (Caroli Crassi) *parum effectum obtinuit, quanquam ut diximus, ex diversis regnis & gentibus inastimabilis multitudo in unum confluxit, indignatione cœlesti super Populum Christianum religionem prophanantem desaviente.* Idem ann. seq. de Normannorum successibus: *Sic omnipotens DEUS iratus regno Lotharii adversabatur, & talibus incrementorum cladibus vires ejusdem regni radicitus exterminabat, ut prophetia sanctissimi Nicolai Papa, simul etiam maledictum quod super idem regnum protulerat, adimpleretur.* Sed & antea regnante Carolo Calvo Episcopi Synodi Meldensis conquesti: *Quartum ex convenientia in pradicto conventu captum, & in Verno palatio perpetratum; sed invidiâ ac malitiâ diaboli seu ministrorum ejus, nondum Principis & populi auribus propalatum. Inde verò, quia, sicut necesse fuerat, divinis jussionibus non est secuta obedientia, dedit Dominus ab Aquilone, unde, juxta Prophetam, pandetur omne malum, dignos meritis nostris apostolos, crudeles scilicet & immanissimos Christianitatis persecutores Northmannos.*

§. XXXI. *Leid her thez ingaldiz.*

Ingaldiz est & obscurissima vox & planè suspecta. Convenientior lectio esset: *thezin galdiz.* Sed quid Galdiz sit æquè obscurum. Gothis & Svecis celebratur *Arafna Galdur öthins*, i.e. Incantamentum Corvinum Odini. Itemque *Gröu-Galdur, er höngöl syne sinum dauth* i. e. Incantamentum Groæ quod mortuo filio cecinit. Ita interpretati olim hoc, sed vox Incantare mediæ Latinitatis scriptoribus non accipitur de actu Magico: nec enim tantùm jamtum Lampridius dixit,

Carmina profana incantare. Sed & Gloff. Gr. Latin. habet: ἐπᾴδω, incanto, præcanto. Et *Incantare* apud Italos & Gallos eft idem quod publicè vendere, vel fub hafta, vel per præconem, *durch offentlichen ausruff*; id quod hodieque alicubi cantando fieri folet. *Conf. Gloffar. Du Frefn. v. Incantare.* J. Lipfius in Gloffis fuis habet: *Galenderi, incantantis.* Gloffæ antiquæ MSS. Du Frefnii: *Galantes, fperantes.* Sed hæ fignificationes alienæ omnino videntur. Boxhornii Dictionarium Brittanicum: *Galanas, inimicitia, homicidium.*

§. XXXII. Quare dum nihil certi adhuc de hoc vocabulo conftitui poffit, malui fenfum exprimere, donec ex MS. ipfo verior lectio, aut ex locis auctorum parallelis fignificatio vera éruatur: conjecturis interim contenti fimus, oportet. Arbitror itaque effe antiquam vocem *Gald*, vel Gvvald, Walt, potentia, tyrannis. . Kero: *uualtantem, potentibus.* Gloffa Lipfii *uualdan fal, dominabitur.* Gothis *gavvaldan*, dominari. Marci X. 42. *thai mikilans ize gavvaldand im.* AngloSaxones: *hyra ealdras anvveald ofer hi habbath.* i. Principes eorum poteftatem habent ipforum. Otfridus I: 27, 18. *thie richun lantvvalton*, i. divites terræ proceres. *Ingaldiz* poffet tandem effe compofitum, ùt *Indati*, unthaten, *Inziht*, unzucht, frevel. Itaque *Ingaldiz*, impotentia animi i. tyrannis.

§. XXXIII. v. 44. *Tharot.* videtur legendum *tharort*, eò loci, *therer orte*, *thes orts.* Sic *Widerort*, retrorfum, *Otfrid. I: XI*, 41. *c. XXII*, 58. itemque *Heimortes*, domum, *Idem* I: 21, 7. Sic *Frammordes*, *Frammert*, porro, in pofterum. Formula vetus Confeffionis Ecclefiafticæ: *Inti gerro buazzin frammert.* i. & cupio emendare deinceps. Formula fœderis pacis inter Ludovicum.

cum & Carolum Reges, fratres, an. 842. *Fon thesemo dage frammordes*, ab hoc die in posterum.

§. XXXIV. *Ritan*, equitare. Glossæ veteres: *Ritante, equites. Ritin in geuuefinin*, equitare in armis, *Rhythm. de S. Annone* §. 9. Hîc speciatim denotat Expeditionem suscipere bellicam. *Reite*, expeditio: quæ & Latinè Equitatio dicitur in charta apud Du Fresn. *Glossar. v. Vexill. S. Martini.* Jus vetus Argentor. c. XLIX. *Svven der Bischov fert des Keisers reite.* i. quando Episcopus iverit in expeditionem Imperatoris. Cui opponitur *Zu hofe varen.* c. L. *Svvenne der Bischof zu des Keisers hof vert oder herverte*, i. quoties Episcopus in Imperatoris Curiam vel expeditionem iverit. Hinc *Reitlehen*, feudum quod debet servitia militaria; cui opponitur *Sesslehen*, feudum cujus possessor non tenetur in expeditionem ire, sed vel castrum aliquod defendere, quod speciatim *Burglehn* dicitur, vel in conventibus, Domini vicesgerere, vel alia præstare præter expeditionem bellicam. Neque *ritan* duntaxat notat equo vehi, sed & curru: ùt & hodieque Helvetiis & Austriacis est in usu, itemque Belgis, *met de vvagen ryden.* Unde *Reidevvagonon*, curribus, Cantic. Cantic. Willerami cap. 1, 9. *Ih habo dih, friuntin min, geebenmazzot mineme reitgesinde an den reitvvagenon Pharaonis.* i. e. Assimilavi te, Amica mea, equitatui meo in curribus Pharaonis. Hinc vox Gallo-Celtica *Petorritum*. Festus: *Petoritum, & Gallicum vehiculum esse, & nomen ejus dictum existimant à numero quatuor rotarum. Alii Oscè, quod ii quoque PETORA quatuor vocent. Alii Græcè sed αἰολικῶς dictum.* Verùm evincit Agellius Lib. XV. c. 30. ex Lib. XIV. Rer. Divin. M. Varronis, esse id verbum Gallicum & totum

G 2 trans

wans alpibus factum. Boxhornius Lexic. Brittan. *Pedvvar, quatuor. Rhedeg, currere. Blaenrhed, praecursor.* Facit denique huc ad Equitationem Francorum, quod Annales Fuldenses ann. 891. *Francis pedetentim* (pedatim, zu fuss) certare *insuetum est. Arnulphi Imp. tamen verbis incitati, pedestre bellum aggressi contra Nordmannos & Danos, prius Regem flagitantes ut equitando eos procuraret ne quid eis pugnantibus à tergo insidiis inimicorum timendum sit.*

§. XXXV. v. 47. *Heigun sa Nordman harto bidwungan.* Heigen, Eigen, habere. Kero: *Eigit, habet. Eigun, habent.* Otfrid. 1: 18, 46. *uuir eigun es firliazun.* i. deseruimus.

v. 51. *Doi ni rette mir iz.* Retten est defendere. sed ut defendere duo denotat, & prohibere ne hostis molestet, & molestantem jam arcere, *Vide Glossar. Du Fresne D.* Ita & *Retten* hodie in posteriori significatu usurpatur. Hic prohibendi notationem habet.

§. XXXVI. GVNDFANON. *Fanon* in genere est fascia, linteum, pannus. Lex Alemannorum Tit. LIX. 6. *Medicus cum pinna aut fanone tetigit.* Tit. LXXXIX. *involvat in fanone & ponat sigillum.* Gothica versio: *Plat fanins niugis*, assumentum panni novi. *Marc.* 2, 21. De Fanonibus Offertoriis Du Fresn. in Glossar. Hic significat fasciam alligatam fusti aut perticae vel hastae, ad militem ducendum. Porrò *Gundfano*, Glossae veteres scribunt per Ch. *Chundfano, vexilla.* Chunden, Kunden est indicare, denunciare, signum dare, ut Turcarum Cauda equina. Itaque Gundfan est propriè Vexillum classicum, index belli. Aliàs *Herifanon*, Banner, Panier: Banerherren, Baneresii. *Sturmfan* item. Albertus Argentin. an. 1349. *Carolus Rex hoc audito statim banerium suum, quod dici-*

tur

tur Sturmfan, *super turrim Ecclesiæ Spirensis constituit.* Mos vetus hinc liquet, quod Imperator vel Rex ipse primus vexillum sustulerit, quod postea Gundfanonario commisit. De Gundfanonariis *Glossar. Du Fresne* & Origines Franc. Casenoevii *voc. Gonfanon.* & *Confanonier.* ubi tamen Chundfanon & *Wiffa* non sunt confundenda; quum Wiffæ sive Wippæ etiam sint privatorum extra usum armorum & bellicum, & generatim denotat Signum & insignia quoque sive arma, ein Wapen, ut symbolum proprietatis vel possessionis. Wiffare, saisir, besteeken.

§. XXXVII. v. 55. *Reit her thara in Vranken.* Profectionem sive Expeditionem Ludovici R. Galliæ anno quo idem Rex obiit, breviter describit Regino, cujus verba antea jam §. 3. adducta, unà cum relatis ex Annalibus Fuldensibus & Bedæ continuatore. Sed Sedalkurch & pagus Viminacus ad Sequanam situs, ubi hæc victoria obtenta. Nam Nortmanni qui anno 881. in loco qui dicitur Haslou juxta Mosam consederant, Sonum fluvium intrarunt, ibique consederunt usque ad ann. 884. ubi mortuo Ludovico à Carolomanno fratre accepta pecuniâ marina litora repetierunt, ut habent verba Reginonis. Ludovicus ergo ex Gallia profectus eos aggressus ad fluvium Sonum sive Sequanam, quum ibi creberrimas incursiones, ut loquitur idem Regino, facerent, præsertim in Belgium Gallicum, Rotomagensem pagum & viciniam. Hoc est quod Noster ait expeditionem Regem suscepisse *in Francium* scilicet Occiduam & Belgium Gallicum in pago Viminaco, ad villam Sedalkirch.

§. XXXVIII. v. 59. *Hin al Frawin.* Videtur legendum *Hie al*, hic omnes, Domine, Te exspectamus.

vel *Hinan*. Fragm. MS. Carminis de Bell. Car. M. Saracenico v. 1278. *hinen mere*, hinfüro, deinceps. Sed nihil muto. *Hin*, *hina*, *hine*, *hinen*, promiscuè usurpata. Fuit formula aggredientis aliquid in nomine Domini. Sicut hodie dicimus: *Walts Got*. Alfromin, *from* bonus, *alfrom*, optimus; est itaque *alfromin*, mi optime. Ita apud Otfridum L. 1. c. 5, 69. S. Maria alloquitur Archangelum:

Vuannana ist iz, Fromin,
thaz ih es uuirdig bin.
Quandoquidem sic est, Domine, (mi Bone)
quòd ego digna sim &c.

Sic & alia Maria ad angelos sepulchrales lib. V. 7, 69.

Bithiu, Fromin, so ih iu redinon.
Propterea, Domini mei, quod vobis dico.

Et v. 97. ad hortulanum:

Fromin, dua mih uuis.
Domine fac me certiorem.

v. 63. §. XXXIX. Ludovicus Rex pius, exhibetur porrò, precatione brevi ad DEVM effusâ pro spe victoriæ, ùt concionatur militi pro more Ducum militarium, & ad imitationem Poëtarum veterum, ad in-

Trosten sih. citandos militum animos. Ait: *Trostet hiu*. Pro *hiu* Francico & Belgico Alemanni dixerunt *iu*, vos *euch*, Trosten est consolari, *Trostet iu*, sive *sih trosten*, est *eine courage ein hertz fassen*, quasi dicat: Fortes estote.

Gesellion Sic alloquitur Rex *die Gesellion*, commilitones, vasallos, subditos suos. Posset quis opinari, latere hîc etymon vocis *Vasallorum*. Sed magis est, ut dicamus, vocabulum Vasallorum diminutivum esse à *Bassus*, Vassus, id est subvassus, bassus minor, quum in Capitulis

tulis Karolinis *Bassus* vasallum majorem & Capitaneum denotet.

§. XL. NOTSTALLON, constabularios reddidi. Stall à Stabulo dictum, Staplum, Staplus, Stapel, Staphel, Synonyma priscis. Imprimis verò Stabulum, Stall fuit equorum, atque κατ' ἐξοχὴν regium, hinc Comes stabuli, *l. 3. C. Th. de equor. conlat.* & corruptè *Constabulus.* Regino an. 807. *Burchardum comitem stabuli sui, quem corruptè Constabulum* appellamus. Itaque dignitas hæc Constabulariorum primò Palatina fuit, *Stallmeister*: atque apud Impp. CPolitanos etiam Κονοσαύλους appellarunt, qui præerant Francis ad palatii custodiam, pro more, addictis. Mox in militarem quoque dignitatem translata, & is, qui aliàs Tribunus militum, dictus Comes Stabuli: isque porrò tum in castris, tum in urbibus, qui harum custodiæ adhibiti. Concilium Turonense ann. 1163. c. 10. *In villis vel urbibus vel castellis, quæ Regis subsunt dominio, in quibus Constabularii ad tempus statuuntur.* Tertiò etiam ad Tribunalia hoc dignitatis vocabulum extensum, & *Staplus* significat Palatium, Mallum, locum judicii. Lex Ripuariorum Tit. XXXIII. §. 1. *Si extra regnum ad regis staplum vel ad eum locum ubi mallus est, auctorem suum in præsente habeat.* Du Fresne *Glossar. v. Staplus.* A qua notatione Constabularii Argentoratenses denominati, vulgò *Constoffler*, Equites & Nobiles ab initio urbis non tantùm ad custodiendam & defendendam eam adversus hostium vim constituti, sed etiam ad jus dicendum in Palatio regio, quod hodieque inde nomen retinet, *die Pfalz.* Brovver. *Lib. VIII. Annal. Trever.* à Stapholo, gradu, staffel, deducit, quod per gradus ad tribunalia adscendamus:

Stall, Constabulus.

Constabularius

1.

2.

3.

Constoffler

damus: sed magis est, quod diximus, quàm ut hybridam vocem sine necessitate fingamus. Denique & vox Constoffel Argentoratensibus non præcisè illos denotant Nobiles, qui Senatores sunt, & graduum tribunalis participes, sed imò & iis contradistinguuntur. Constitutio Argentor. vetus cap. CXXXV. § 6. *die Constofeler vvenne so ein geschelle vvirt, so sullent sie in ire Constofelle bliben bi demselben eyde, one die des Rotes sint.* Et alia, cujus Rubrica: *das nieman von den Antvverken Zu den Constofelen kommen soll*, ea est Seculi XV. Hi etiam simpliciter dicti *Stallarii*, *Stallere*, i. e. Stallhere, Stallherr. Vid. Glossaria Speelmanni & Du Fresne *voc. Stallar.* & *Comes Stabuli.*

§. XLI. NOTSTALLON cur hîc dicantur, non æquè liquet. Est autem *Not, noti*, & veteribus & nobis quoque necessitas & obligatio imprimis in periculis, angustiis. Itaque Notstallon sunt Stallarii necessarii, h. e. equites, milites, vasalli, qui etiam non requisiti à domino, si modò sciant ei magnum periculum imminere, ultrò, sine requisitione, obligati sunt adjutorium suum ei præstare, ut loquitur Obertus ab Orto 2. *F. 26.* §. *licet.* Fragmentum MS. de bello Caroli M. in Hispania contra Sarracenos, v. 2537.

Tho uohten vvole thie Cristenen.
also sie Got vvolde fristen.
Thie vvaren Godes strangen.
thie lieuen Notgestallen.

Tunc pugnarunt benè Christiani.
sicut eos DEUS volebat conservare.
Hi erant DEI strenui,
dilecti vasalli, milites necessarii.

F. v. 2640. de milite Sarraceno victo:

Sie

Stemma Genealogicum LVDOVICI Regis Franciæ Occiduæ.

CAROLVS M.

LVDOVICVS PIVS
ob. 840. XII. Kal. Jul.

Lotharius Imp. ob. 855.

- Ludovicus II. Imp. ob. 875.
- Lotharius R. Lotharingiæ. ob. 899.
  - Hugo ex Walthrada.
- Carolus. Rex Provinciæ ob. 863.

Pipinus.

- Pipinus.

LVDOVICVS I. Rex Germ. ob. 875. V. Kal. Sept.

- Carolomannus. R. Bavariæ ult. ob. 880.
  - Arnulphus. Imp. 888. ob. 900.
    - Ludovicus III. R. German. nat. 893.
- LVDOVICVS II. R. German. Victor Normannorum juxta Carbonariam, an. 880. ob. 882. M. Aug.
- Carolus Crassus Imp. 880. ob. 888. Idib. Jan.

Carolus Calvus. Imp. an. 875. ob. 877. 6. Oct.

- Ludovicus Balbus Imp. ob. 878. M. Octob.
  - LVDOVICVS Rex Franciæ Occid. Victor Normannorũ an. 883. in loco Sodalcürch. De quo præsens Carmen.
  - Carolomannus Rex Burgund. & Aquitan.
  - Carolus simplex.

(Ludovicus and Carolomannus:) ex Concubina

(Carolus simplex:) ex Regina.

V. Regin. p. 57. A. 878.

Sie vuaren rehte notgestallen
thurh not mösen uallen.
Erant veri notgestallen,
ex necessitate debebant cadere.

Ita *Notuuerch*, angariam interpretantur Glossæ veteres. *Noterbe* hodieq; suus heres, sive necessari⁹, qui ex necessitate juris debet institui saltem quoad legitimam.

§. XLII. v. 67. Rectè porrò atque ordine bellum contra Normannos suscepit Ludovicus ex auspicio divino & consilio Ordinum & vasallorum. Id enim requirebat jamtum Pax Confluentana ante viginti tunc annos & quod excurrit inter Carolum avum & Ludovicum I. Regem Germaniæ condita, cap. X. *Vt nostri Fideles unusquisque in suo ordine & statu veraciter sint de nobis securi. —— Illorum, scilicet veraciter nobis fidelium communi consilio —— assensum præbebimus in hoc, ut illi non solum non sint nobis contradicentes & resistentes ad ista exsequenda, verùm etiam sic sint nobis fideles & obedientes ac veri adjutores atque cooperatores vero consilio & sincero auxilio ad ista peragenda, quæ præmisimus, sicut per rectum unusquisque in suo ordine & statu, suo Principi & suo Seniori esse debet.*

§. XLIII. v. 68. 70. *Hier*, her, heri, promiscuè usurpata pro exercitu, *heer*, hodie. *Ginerrti*, nerien priscis liberare. Otfrid. 2: 7, 25. de Agno DEI: *Thaz thiu liuti nerita.* qui homines salvaret. Item I: 5, 108. *Noh uuinkil untar himile.*
thar er sih ginerie.
Nec angulus (est) sub cœlo,
quo sese eriperet.

Idem Lib. 2: 14, ult. & L. V. c. 19, 28. & ult.
v. 72. *Godes Holdon.* DEI Fideles compellat vasallos

ſuos, qui bellum contra infideles pro religione & Ecclesia gererent. Otfrid. V. 22, 541.

Thie holdun ſcalka thine.
Fideles ſervos tuos.

Neq; quis Heroes interpretetur, hos enim *Helethe* olim appellarunt. Carmen laudatum de bello Carolino v. 23.

Vuir komen nah ihme Zo Achen,
the gebiete er ſine ſprache
mit uünf hunderet helethe,
köne unde ethele.
Veniamus ad eum Aquisgranum,
ibi edicat ſuum Colloquium (Comitia)
Quingentis heroibus,
Fortibus & generoſis.

De illo bello Annales Francici literis Gothicis deſcripti & à Lambecio editi *Lib.* 2, *Biblioth. Caſ. pag.* 365. & 372. *XI.* Annales *Pithai & Freheri ad ann.* 778. Eginhardus *in vita Caroli M.* & Anonym. *in vita Ludovici Pii c.* 1. De eodem & fortè etiam illo ipſo libro ſive Carmine Andreas Presbyter Ratiſpon. *in Chron. Bavar. pag.* 13. ubi hiſtoriam breviter enarrat ex Speculi Hiſtorialis libro XXV. Itemq; ex libro quodam vulgari collectam. *librum vulgarem* intelligo vulgari linguâ h. e. vernaculâ ſeu Teutonicâ conſcriptum. quem & ipſum DEO concedente & otio ſuppeditato ex duobus MSS. egregiis Archivi Argentoratenſis edemus.

§. XLIV. v. 73. *Giskerit iſt thin hieruuiſt.* Confortaturus Rex imperator animos ſuorum, Ludovicus, ait, mortem non eſſe metuendam, quum vita noſtra dependeat à Chriſti juſſu ac nutu. *Hieruuiſt*, q. d. hiervveſen, hierſein, Noſtrum hîc-eſſe. Kero: *Vuiſit*, fuerit. *Duruhuuiſit*, perſeveraverit. *Giskerin*, donare

nare, largiri, hodie Bescheren. obsoletum est *Skeren*, dare. Porrò rationem subjicit, quòd ossa nostra DEVS custodiat post mortem. Sic enim legendum v. 76. *giuuaht*, hodie *bevvacht*, custodit. *Vuacta*, vigilia. Alludit autem ad textum SS. Scripturæ Psalm. XXXIII. 21. *Custodit DOMINVS omnia ossa eorum: unum ex his non conteretur.*

v. 77. & 84. *Ellian*, & *Ellianlicho*, festinatio, alacritas, festinanter, alacriter. Kero & Otfridus dicunt *Ilen*, nos *eilen*.

§. XLV. v. 81. *Bilibit*, hodie: *bleibt er im treffen*: sin moriatur in prælio. Otfrid. 3: 23, 98. de morte Lazari:

Er selbo meinta auur thaz,
thaz er tho biliban uuas.
Ih uuille iu iz zellen quad er ér,
Ist Lazarus bilibaner.

i. e. Ipse verò designabat hoc,
quod mortuus esset:
Volo vobis dicere, respondit Ipse:
Lazarus mortuus est.

Liber Salicus MS. Monasterii Ebersheim. cap. de judicio mortuorum: *Svva ein meiger blibet der des Goteshuses ist, der git zuuene velle deme Goteshuse, von dem Libe das beste. darnach das beste von dem ambachte h. e. Si villicus moritur.*

v. 82. *Kunnie*, familiæ, uxori & liberis atque cognatis. Otfrid. 1: 9, 41. de S. Johannis nominis impositione:

Ni uuas in ther namo nami
In thinemo kunne.
Non fuit hoc nomine nominatus
in tua familia (quisquam.)

Et cap. seq. v. 11.

In Kunne eines Kuninges,
sines drut theganes.
In familia Regis
fidelis servi ejus. (Davidis)

Cantus militaris.

§. XLVI. v. 92. *Sang lioth frano.* cantavit Litaniam. *Lioth*, canticum, hodie Lied. Otfrid. Lib. 4: 4, 107. de Hosianna:

Theses liedes uuunna
al einera stimma.
hujus cantici gaudium
omnes unâ voce. (cantarunt)

Apud Svecos celebre adhuc Poëma Sæmundi Multiscii, dictum *Sôlar-lioth*, Solis carmen. *Wiblieth*, de exercitu Sarracenorum Fragm. antea laudatum de bello Carolino v. 2355.

Siuen thusent horn tha uore clungen.
Ire uuibliet sie sungen.
i. e. Septem mille buccinæ hîc præcinebant.
Cantica sua sacra cantabant.

FRONO vel *Frano* & publicum & sacrum denotat. Itaque vocabulo *liothfrono* eleganter exprimitur vox Græcanica LITANIA h. e. preces publicæ & sacræ, *l.* 3. *C. de haeret.* & *l.* 30. *C. Th. eod.* Novell. *Iustin. CXXIII. c.* 32. Λιτὴ, λιτὴ, λιτανέυω, λιτανία, litatio, deprecatio. *Aeg. Menag. Etymol. Gallic.* De antiquissimo more Germanorum gentiliũ, in prælia euntium ait Tacitus: *Fuisse apud eos & Herculem memorant, primumque omnium virorum fortium ituri in prælia canunt. Sunt illis hæc quoque carmina, quorum relatu, quem BARDITUM vocant, accendunt animos futuræque pugnæ fortunam ipso cantu augurantur. terrent enim trepidantve, prout sonuit acies.*

Nec

Nec tam voces illæ, quàm virtutis concentus videntur. affectatur præcipuè asperitas soni, & fractum murmur objectum ad os scutis, quo plenior & gravior vox repercussu intumescat. Ipsa vox BARDITVS Celtica est, Gallis & Teutonibus usitata olim. Boxhornius Lex. Britann. *Bard. Poëta, propheta. Bardoneg, poëtica. Barddoni, poëta.* Morhovius. *P. 2. c. 6. & seq. de Poësi Germ.* ex Jo. Saxone refert, *Barr* carmen olim significasse. *Barditum* porrò carminis relatum Tacitus interpretatur, i.e. cantationem ipsam.

§. XLVII. At verò illustris hic textus nostri Poëmatis ostendit, Francos & Germanos ad Christianismum conversos loco istorum carminum, LITANIAM, KYRIELEISON, & ALLELVJA cantasse. *Vide & du Fresne Glossar. v. Kyriel.* ubi & locum de miraculis S. Berlendis allegat: *Omnibus clericis Hymnum concinentibus, —— Laicis verò Kyrieles celebrantibus.* quod de clero ibi dicitur, id in nostro camine de Rege, ùt Kyrieles de milite. Huc facit & Poëma Classicum de victoria Henrici Aucupis Imp. quod edidit Morhov. *de Lingu. & Poës. Germ. P. 2. c. 7. pag. 344.*

Kyrieleison,
Pidi pom pom pom,
Lerm, lerm, lerm, lerm,
Sich keiner herm.
Drom drari drom.
Kyrieleison.

Idem & hunc Danorum veterum morem allegát ex Chron. Norvveg. veteri: eóque trahit locum S. Augustini de Gothis Epist. 178. *Si hora armen, Domine miserere,* quod corruptum censet ex *Herre dich forbarme.* Sed unica literula tantùm mutanda: *Si Hera armen,*

men, i. e. Sis DOMINE miserens sive misericors. *Armen* misereri est. Gothica versio Matth. X. 48. *Armai mik*, miserere mei. AngloSaxones *Ofearmin*, misereri, erbarmen.

§. XLVIII. De Alleluja testatur Beda *Lib.* I. *Eccl. Hist. Anglic. cap. XX.* ait: *Tunc subito Germanus signifer universos admonet & prædicat, ut voci suæ uno clamore respondeant, securisque hostibus, qui se insperatos adesse confiderent, ALLELVIA tertiò repetitum Sacerdotes exclamabant. Sequitur una vox omnium, & elatum clamorem repercusso aëre montium conclusa multiplicant: hostile agmen terrore prosternitur.* Facit & huc idem Beda c. XXVI. *Fertur* inquit, *quod appropinquantes civitati, more suo, cum Cruce sancta, & imagine magni Regis D. N. I. C. hanc Letaniam consona voce modularentur*:

Deprecamur TE DOMINE in omni misericordia tua ut auferatur furor tuus & ira tua à civitate ista & de Domo Sancta tua, quoniam peccavimus. Alleluja.

Porrò cantarunt Majores in prælium ituri etiam Hymnum Angelicum: *Gloria in excelsis.* Fragm. MS. de Bell. Saracen v. 3175. post relatam Turpini Episcopi concionem ad militem, quâ etiam ad piam mortem animos militum præpararet:

Hiute gesehe vvir unseren Herren.
Tha sin vvir iemer mer uro.

Sequitur acclamatio militum:

Sie sungen Gloria in excelsis DEO.

i. e. Hodie videbimus Dominum nostrum.
Ibi erimus perpetuo lætabundi,
Cantabant: Gloria in exc. DEO.

§. XLIX. Denique & SS. Synaxi se præmunierunt. Idem Fragm. v. 1930.

Tho

Tho thie helete uernamen
thaz thie haithene mit ſamenunge vvaren.
Sie baten ire Evvarten
thaz ſie ſih gareten.
Zö ire ambaſte ſie giengen.
Godes lichamen ſie entpfiengen.
Sie ſohten ire uenie.
Sie riefen hine ze himile.
Zo uile manegen ſtunden.
Sie maneten Got ſiner vvunde.
tha er ſine mite erloſte.
thaz er ſie getroſte.
Thaz er in ire ſunde uergeue
unde ſelue ire urkunde vvere.
Mit pihte ſie ſih bevvareten.
Zo theme tothe ſie ſih gareten.
unde vvaren ithoh göte knehte.
Zo there martere gerehte.
there ſele ze vvegene.
Thie vvaren Godes thegene.
Sie ne vvolten niht entrinnen.
Sie vvolten gerne vvither gevinnen
thaz unſer alte erbe.
Tharnah ſtreueten thie helethe.
Ia vvaren thie herern ethele.
in Criſten licheme leuene.

i. e. Cum hoc heroes (noſtri) cognoſcerent,
quod gentiles colligendo milite occuparentur,
Rogabant ipſorum Sacerdotes
ut ſe præpararent.

Of-

Officium suum obirent.
Corpus Divinum offerrent.
(Itaque) quærebant illi veniam suam.
ibat clamor cœlo,
per aliquot horas.
Admonebant DEVM vulnerum suorum,
Quibus eos redemisset;
ut eosdem consolaretur,
Et peccata ipsorum iis remitteret,
Et ipse testis (intercessor) ipsorum esset.
Confessione sese confortabant.
ad mortem se præparabant.
Erant nihilo tamen minus boni milites,
ad tale martyrium promti,
Vitam suam in periculum conjicere.
Hi veri DEI servi.
Qui Nolebant effugere.
Malebant recuperare
Vetus nostrum patrimonium.
Eò contendebant hi Heroës.
Et erant hi domini nobiles.
In Christi corpore vividi.

§. L. v. 96. *Vuig*, prælium, pugna, bellum. Glossæ Lipsii: *Vuig*, *uuic*, *bellum*, *prælium*. Vetus versio Cantici Canticorum Cap. IV. 4. *Din hals ist samo Davidis Wighus, da diu uuere abena angeuuorht ist. Dusent Skilte hangent an dero uuere unte allerslahto uuiggevvaffene.* i. *Sicut turris David collum tuum: quæ ædificata est cum propugnaculis: mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium.* Ubi Fr. Junius rationem denominationis à cuneo eóque militari arcessit, *pag.* 119. Glossæ veteres: *Wigant pugnator.* *Vuiclihan*, *bellicosum.*

sum. Wigesleitida, *belli duces.* Widarwigant, *rebelles.*

v. 98. *Bluot skein in uuangon spilodun ther Vrankon.* i. *der spielenden Franken*: exultantium & irrumpentium Francorum in Normannos. Otfrid. I. 6, 7. de S. Johannis saltu:

> *Io spilota in theru uuater*
> *ther ira sun guater*
> Et exultavit in utero
> filius ejus bonus.

Laudatum Fragm. MS. de bello Sarracenico v. 3003.

> *Tho kam ther helet Sampson,*
> *Er slob Scarpulon*
> *then Kunig von Iren*
> *uil nah fineme liue.*
> *Thaz ime thaz plöt uz then ögen sprang.*
> i. Mox adventabat heros Samson
> Percutiebat Scarpulum
> Regem Irensem
> multùm in corpus ejus,
> ut sibi sanguis ex oculis prosiliret.

Iratis oculi cur sangine turgescant disquirit Aristoteles *in Problemat.* & vid. Erasmi *Chil.* 2. *Cent.* 1. *Adag. LXX.*

§. LI. v. 102. *Gekunni*, congenitum. *Kunnie*, supra v. 82. Kero: *Chunni*, *generi.* *Gotchundiu*, *divini generis.* Gothis *Kun* generatio. *Marc. VIII.* 12. *Godokunds*, nobilis. *Luc. XIX.* 12.

v. 107. Lides. *Lid* est sicera, h. e. potus confectus à siceratoribus, *qui cerevisiam vel pomaticum sive piraticum vel aliud quodcunque liquamen ad bibendum aptum fuerit*, facere sciunt, in Kapitulare de villis Ka-

roll M. §. 45. id exponit. Otfridus L. I: 4, 70. de S. Johanne Baptista:

Ni fullet er sih uuines,
ouh lides niheines.
Non implebit se vino,
nec sicerâ ullâ.

Idem L. 2: 8, 21. de vino in Cana deficiente:

Tho Zigiane des lides,
Ioh brast in thar thes úuines.
Tunc consumta erat sicera
Et deficiebat vinum.

ita enim vitiosa lectio Flaciana est emendanda. Idem mox v. 50. de S. Maria ad ministros:

Gibot si then sar gáhun,
thiu thes lides sahun.
Præcepit illa confestim his
qui potum observabant.

Et v. 189. *Thiu faz thiu námun lides*
Zuei odo thriu mez.
Hydriæ istæ capiebant potûs
duas vel tres metretas.

Idem L. 4. 33, 39. de potu passionis:

Sie 'nan ouh tho qualtun,
mit ezzichu drangtun;
mit bitteremo lide,
thez datun se al bi nide.
Ipsum quoque sic tormentarunt,
aceto potarunt,
amaro potu,
Id fecerunt omne ex invidia.

§. LII. v. 108. *So uuehin bis thes libes.* Uuehin est

est cedere, hodie pronunciatur *Weichen*. Kero: *Vuehsalum, vicissim*. *Vuehsal, alternatio, permutatio, vicissitudo*.

Otfrid. V: 19, 114. de Aeternitate & extremo judicio:

Thar n'ist miotono uniht,
ouh uuehsales nia uuiht.
Ibi non est doni (corruptionis) quicquam,
nec permutationis locus

Hio, videri possit corruptæ lectionis esse, & fortè legendum *Sie*, isti. Sed nihil dum muto. Recurrit hæc particula mox v. 115. *Garo fosér hio unas*. Ubi promtitudo & prudentia Ludovici R. *hio* h. e. hîc, in hoc conflictu, celebratur.

§. LIII. *Thes libes* non corpus, *thes leibs*, sed vitam, des lebens, proprie significat. Kero: *Des euuigen libes, vita æterna*. Symbolum Apostolicum Alamannicum: *Geloubo euuigen lib*. credo æternam vitam. Item: *Ich gelob nah disem lib den euuigen lib*. Credo post hanc vitam æternam vitam. Notgerus in Psalm. XXVI. *des libes ursprung, fons vitæ*. Glossæ Lipsii: *Liba, vita. Libes, vita*. ubi Lipsius adjicit: *Nos leue, tamen & vulgò By lyue, illo sensu*. Atque in Germania superiori hodieque ista formula interdicentis vulgò: *Bey leibe nicht*, per vitam ne facias. Sed & Edicto Imperatoris Augusti de Censu orbis Romani Otfridus inserit

Thaz si gomman ioh uuib,
in thiu si uuollen haben lib.
Fuat vir vel mulier,
Modò velint habere vitam.

Quod hodie dicimus: *Bey leib und lebens straffe*.

 §. LIV.

§. LIV. v. III. *Sag allen heiligen thune.* Sic enim legendum pro eo quod scriptum *Sib.* Quæ fuerit sententia Ecclesiæ Francorum de veneratione Sanctorum, pluribus docet S. Agobardus Archiepiscopus Lugdunensis *lib. de Imaginibus.* cap. 29. coævus scriptor, qui præter aliorum SS. Patrum dicta, etiam S. Augustini *Lib. XXII. de Civ. DEI. c. X.* laudat: *Faciunt mirabilia martyres vel potiùs DEUS aut cooperantibus, aut orantibus eis, ut fides illa proficiat, quâ eos, non deos nostros esse, sed unum DEUM nobiscum habere credamus. Denique pagani diis suis & templa statuerunt, & ædificaverunt aras, & sacerdotes instituerunt, & sacrificia fecerunt. Nos autem martyribus nostris non templa sicut diis, sed memorias sicut hominibus mortuis, quorum apud DEUM vivunt spiritus, fabricamus. Nec ibi erigimus altaria, in quibus sacrificemus martyribus, sed uni DEO & Martyrum & nostri sacrificium immolamus; ad quod sacrificium, sicut homines DEI, qui mundum in ejus confessione vicerunt, suo loco & ordine nominantur, non tamen à sacerdote, qui sacrificat, invocantur, DEO quippe, non ipsis sacrificat; quamvis in memoria sacrificet eorum; quia DEI sacerdos est, non illorum. Ipsum verò sacrificium, corpus est Christi, quod non offertur ipsis, quia hoc sunt & ipsi.* His præmissis hoc Agobardus subjicit judicium & confessionem nomine Ecclesiæ Francorum: *Hac est sincera religio, hic mos catholicus, hac antiqua Patrum traditio; sicut etiam Libro Sacramentorum, quem Romana tenet Ecclesia, facilè comprobatur. Hunc venerationis modum qui supergreditur aut relinquit, contemnit disciplinam patris sui, dimittitque legem matris suæ. Ideò nec gratia capiti ejus addetur, nec torques collo. Teneatur itaque via regia. Non ponamus*

spem

spem nostram in homine, sed in DEO. Et cap. XXXI. ait: *Quicunque aliquam picturam vel fusilem sive ductilem adorat statuam, non exhibet cultum DEO, non honorat angelos vel homines sanctos, sed simulacra veneratur. Agit hoc; nimirum versutus & callidus humani generis inimicus, ut sub praetextu honoris Sanctorum, rursus idola introducat, rursus per diversas effigies adoretur. Adspiciamus picturam quasi picturam, vitâ, sensu, & ratione carentem. Pascatur hac visione oculus, DEUM verò veneretur animus; qui & Sanctis suis victoriae coronam, & nobis intercessionis eorum tribuit adjutoria.* Atque porrò cap. XXXV. ait: *Nec iterum ad sua latibula fraudulenta recurrat astutia, ut dicat, se non imagines Sanctorum adorare, sed Sanctos. Clamat enim DEUS:* Gloriam meam alteri non dabo, nec laudem meam sculptilibus. *Et Apostolus de Domino nostro, Mediatore DEI & hominum, Homine CHRISTO JESU:* Propter quod & DEUS exaltavit illum, & dedit illi nomen, quod est super omne nomen. *Quale verò hoc nomen sit, consequenter exponit:* ut in nomine JESU omne genu flectatur coelestium, terrestrium &c. *hanc potestatem, laudem, dominationem, hoc nomen quod est super omne nomen nullus sanctus angelus, nullus sanctus homo sibi usurpat. Angelus enim qui usurpavit, vel homo quem usurpare suasit, uterque corruit.* Atque haec tunc fuit doctrina Ecclesiae Francorum de invocatione Sanctorum, quorum hîc fit mentio, & secundùm quam hic locus intelligendus.

§. LV. Porrò hûc pertinent quoque laudes publicae & solennes, & acclamationes Regibus factae. Concilium Triburiense ann. 821. c. ult: *Omnes Galliae & Germaniae Principes. —— & Ecclesiasticus Ordo, DEO*

& Principibus laudes referentes, hymnum TE DEUM LAUDAMUS decantabant. Atque in his solennibus acclamationibus etiam Litaniarum usus fuit. Andreas Presbyter *in Chron. Bavar. pag.* 15. de Arnulphi Imp. nepotis Ludovici Germanici ex fratre, victoria ultima de Nortmannis: *Arnolfus Imper. cum Nortmanni pessimi pagani Episcopia & monasteria Sanctorum devastarent, & Episcopos unà cum Canonicis, Monachis & Sanctimonialibus indifferenter necarent, conducto exercitu in fines Occidentalium Francorum, ubi hostes consederant, devenit. Tunc cæteris omnibus præ multitudine nimia paganorum, & ob pedestre bellum Francis eatenus insolitum, desperantibus, Rex solus in Rege Regum spem suam ponens, & exhortationibus validis ad ulciscendum Christianorum sanguinem incitans milites, ipse vexillum anteferens præliari cœpit, & mox subveniente gratiâ DEI victoria cessit ad Christianos, ita ut amnis alveus cui insederant, & antea illis pro muro fuerat, tunc cadaveribus interceptus, universis stupentibus siccus appareret. In eo prælio cæsi sunt duo Reges Nortmannorum & Danorum, Sigefridus & Godefridus, necnon Regia signa sedecim ablata, & in Bavariam Ratisponam pro testimonio sunt transmissa. Tunc quoque Rex cum omni exercitu ad Letanias procedens, laudes magnificas DEO celebrare præcepit, qui talem suis tribuit triumphum, ut uno de parte Christianorum occiso, mille de parte paganorum perirent usque ad unum.* Has laudes publicas non fuisse carmina in laudem Principis composita, quale hoc præsens est, sed meras acclamationes, asserit Du Fresne *in Glossar. voc. Laus.* Quod uti regulariter verum esse fateor, ita non video, cur fieri non possit, quò minus & hoc præsens, & fortè alia quædam illis acclamatio-

tio-

tionibus interſeri potuerint. Denique formas Litaniarum tum temporis Francis uſitatas refert Alcvinus, Magiſter Caroli M. *pag*. 193. & 280.

§. LVI. v. 114. *Kuning uuas ſalig*, Rex Salicus, Pius, Felix, ſecurus. Sigismundus Imp. in Articulis militaribus belli Huſſitici an. 1431. *Auch ſol ein yegliſcher der in die Here furet ſpiſe und trang, kaufmanſchaft vvelcherley das iſt, zu und ab von den Heren, ſicher und ſelig ſin vor allermenniglich.* i. e. Quilibet qui in caſtra cibum & potum, merces cujuscunque generis, apportat vel reportat à caſtris, ſecurus & tutus eſſe debet contra omnes & ſingulos. Hinc *Terra Salica*, quæ libera & immunis eſt ab oneribus ordinariis, ut feuda franca. *Franci Salici*. freye Franken, immunes ab oneribus vulgaribus, ob miniſteria quæ in Sala ſeu Curia Regia obibant. Sed & omnes in Curia vel Palatio Regio gaudent ſecuritate Salicâ, quam *Burgfriden* vocamus.

Garo. Gloſſæ Lipſii: *Garo, garu*, paratus. Kero: *Karata*, præparavit.

Seuuar, videtur legendum *Suuar*, gravis. Kero: *Suuar*, grave. *Suuarriu*, gravis.

Eregrehtin, Otfrid. IV: 1. ult.

Al bi thinen mahtin,
Ioh hohen eregrehtin.
Omnia per tuam potentiam,
& ſummam Majeſtatem.

Et c. 5, 44.

Thaz óli ouh thia ſlihti
thera ſinera eregrehti.
Oleum & æquanimitatem
ſuæ Majeſtatis.

Et

Et V: c. 23, 581.

Iómer in then mahtin.
bi sinen éregrehtin.
Semper in potentiis
per glorias suas.

Et I: 4, 33. de populo orante:

Sie unarun iro henti
Zi Gote heffenti,
Sinero éregrehti
unarun thiggenti.
Erant suas manus
ad DEUM tollentes,
Ejus glorificationi
erant inservientes.

Vox ex *Ere*, honor composita & *gerehti* sive *kerehti*, quod kero vindictam interpretatur. *Rehcham*, *ultor*, idem. significat itaque propriè gloriæ, honoris & Majestatis tuitionem & vindicationem, quam Regi apprecatur Poëta, à qua salus populi dependet ac vicissim. Felicitatem temporum ab auspicio Regio dependere, communi Gentium consensu constat: atque ùt sanitas capitis & membrorum una sanitas est: ita capiti prærogativa hactenus debetur, quippe quod operationibus ad totius corporis salutem tuendam, præcellat.

